

שׁוּלְחָן עָרוּךְ קָדוֹשׁ

הִלְכוֹת יוֹם־הַכִּפּוּרִים

מִתּוֹךְ:

רַמְבַּ״ם,
טוּר, שֻׁלְחָן־עָרוּךְ:

כְּהַדְרָכַת מוֹרֵנוּ מוֹרֶה דַּרְכֵּנוּ:

רַבִּי יִצְחָק שְׁמוּאֵל
אַהֲרֹן לֶעזֶר שְׁלִיטָ״א

יוֹצֵא לָאוֹר עַל־יְדֵי חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב

כ״ד אֱלוּל תשפ״ו

יַבְנְאֵל עִיר בְּרֶסְלֶב,
עִיר שׁוֹמְרֵי הַלָּשׁוֹן, עִיר הַשִּׂמְחָה!

פְּתַח־דָּבָר

בְּרֵישׁ חֹדֶשׁ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת נִדְפְּסוּ וְהוּפְצוּ מְאוֹת חוֹבְרוֹת שׁוּט״ר קָדוֹשׁ עַל הִלְכוֹת **רֹאשׁ־הַשָּׁנָה**, וּמִדֵּי־יוֹם־בְּיוֹמוֹ הוֹגִים אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּהִלְכוֹת הֶחָג כְּהוֹרָאָתוֹ שֶׁל **מוֹרֵנוּ עַטֶּרֶת־רֹאשֵׁנוּ שְׁלִיטָ״א.**

וְעַתָּה, כַּאֲשֶׁר יְמֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה מְמַשְׁמְשִׁים וּבָאִים, וּלְאַחֲרֵיהֶם **יוֹם־הַכִּפּוּרִים הַקָּדוֹשׁ**, דָּבָר בְּעִתּוֹ מַה טּוֹב לְהַתְחִיל אֶת הַהֲכָנָה קַדִּישָׁא לִקְרַאת הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא.

הַחוֹבֶרֶת מְחֻלֶּקֶת לְפִי **דַּף לְיוֹם**, וְזוֹכִים לְסַיֵּם אֶת כֻּלָּהּ לִכְבוֹד הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

בִּרְכַּת יְיַשֵּׁר כֹּחַ שְׁלוּחָהּ בְּזֹאת לְר׳ **יוֹסֵף לֶשֶׁם נֵרוֹ יָאִיר**, עַל שֶׁהוֹאִיל בְּטוּבוֹ לְהַעֲנִיק לְמוּדֵי **טוּר הַמְּנֻקָּד** שֶׁבְּאַמְתַּחְתּוֹ לִזְכוּת הָרַבִּים – יְשַׁלֵּם ה׳ מַשְׁכֻּרְתּוֹ שְׁלֵמָה, אָמֵן.

****

הַלִּמּוּד מֻקְדָּשׁ לְעִלּוּי נִשְׁמַת הָאִשָּׁה הַכְּשֵׁרָה

לִיאַת שָׂרָה בַּת מרדכי ע״ה

נפ׳ כ״ד אֱלוּל תשע״ט.

רַמְבַּ״ם

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׁבֹּת מִמְּלָאכָה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג-לב) ׳שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם׳. וְכָל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כט-ז) ׳וּבֶעָשׂוֹר׳ וְגוֹ׳ (במדבר כט-ז) ׳כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ׳. וּמַה הוּא חַיָּב עַל עֲשַׂיַּת מְלָאכָה בְּיוֹם זֶה. אִם עָשָׂה בִּרְצוֹנוֹ בְּזָדוֹן חַיָּב כָּרֵת. וְאִם עָשָׂה בִּשְׁגָגָה חַיָּב קָרְבַּן חַטָּאת קְבוּעָה:

ב. כָּל מְלָאכָה שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ בְּשַׁבָּת סְקִילָה חַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ בֶּעָשׂוֹר כָּרֵת. וְכָל שֶׁחַיָּבִין עָלָיו קָרְבַּן חַטָּאת בְּשַׁבָּת חַיָּבִין עָלָיו קָרְבַּן חַטָּאת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְלָאכָה אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאִם עָשָׂה מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּכִּין אוֹתוֹ עַל הַשַּׁבָּת. וְכָל שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל שֶׁאָסוּר לְאָמְרוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת כָּךְ אָסוּר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ אֶלָּא שֶׁזְּדוֹן מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בִּסְקִילָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּכָרֵת:

ג. וּמֻתָּר לְקַנֵּב אֶת הָיָּרָק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. וּמַהוּ הַקִּינּוּב שֶׁיְּסִיר אֶת הֶעָלִים הַמְעֻפָּשׁוֹת וְיִקְצֹץ הַשֹּׁאָר וְיִתַּקֵּן אוֹתוֹ לַאֲכִילָה. וְכֵן מְפַצְּעִין בֶּאֱגוֹזִין וּמְפָרְכִין בְּרִמּוֹנִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה מִפְּנֵי עָגְמַת נֶפֶשׁ. וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אָסוּר בְּקִנִּיבַת יָרָק וּבִפְצִיעַת אֱגוֹזִים וּבִפְרִיכַת רִמּוֹנִים כָּל הַיּוֹם. וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם בְּשִׁנְעָר וּבַמַּעֲרָב שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אַחַת מִכָּל אֵלּוּ בְּיוֹם הַצּוֹם אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּשַׁבָּת לְכָל דְּבָרָיו:

ד. מִצְוַת עֲשֵׂה אַחֶרֶת יֵשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְהִיא לִשְׁבֹּת בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז-כט) ׳תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם׳. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ אֵי זֶה הוּא עִנּוּי שֶׁהוּא לַנֶּפֶשׁ זֶה הַצּוֹם. וְכָל הַצָּם בּוֹ קַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בּוֹ בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג-כט) ׳כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה׳. מֵאַחַר שֶׁעָנַשׁ הַכָּתוּב כָּרֵת לְמִי שֶׁלֹּא נִתְעַנָּה לָמַדְנוּ שֶׁמַּזְהִרִין אָנוּ בּוֹ עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֶה בּוֹ בְּשׁוֹגֵג חַיָּב קָרְבַּן חַטָּאת קְבוּעָה:

ה. וְכֵן לָמַדְנוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה שֶׁאָסוּר לִרְחֹץ בּוֹ אוֹ לָסוּךְ אוֹ לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל אוֹ לִבְעֹל. וּמִצְוָה לִשְׁבֹּת מִכָּל אֵלּוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹבֶתֶת מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר ׳שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן׳ - שַׁבָּת לְעִנְיַן אֲכִילָה וְשַׁבָּתוֹן לְעִנְיָנִים אֵלּוּ. וְאֵין חַיָּבִין כָּרֵת אוֹ קָרְבָּן אֶלָּא עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. אֲבָל אִם רָחַץ אוֹ סָךְ אוֹ נָעַל אוֹ בָּעַל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ו. כְּשֵׁם שֶׁשְּׁבוּת מְלָאכָה בּוֹ בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה כָּךְ שְׁבוּת לְעִנּוּי בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג-לב) ׳וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב׳. כְּלוֹמַר הַתְחֵיל לָצוּם וּלְהִתְעַנּוֹת מֵעֶרֶב תִּשְׁעָה הַסָּמוּךְ לַעֲשִׂירִי. וְכֵן בַּיְצִיאָה שׁוֹהֶה בְּעִנּוּיוֹ מְעַט מִלֵּיל אַחַד עָשָׂר סָמוּךְ לַעֲשִׂירִי שֶׁנֶּאֱמַר מֵעֶרֶב וְעַד עֶרֶב (ויקרא כג-לב) ׳תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם׳:

ז. נָשִׁים שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחֲשֵׁכָה וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ אֵין מְמַחִין בְּיָדָן שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּזָדוֹן. שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹטֵר בְּבֵית כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַזְהִיר נָשָׁיו. וְהָנַח לָהֶן שֶׁיִּהוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהוּ מְזִידִין. וְכֵן כָּל הַדּוֹמֶה לָזֶה:

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַאֲכָלִין הָרְאוּיִין לֶאֱכל לְאָדָם כְּכוֹתֶבֶת הַגַּסָּה שֶׁהִיא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה כְּמַעַט הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְכָל הָאֲכָלִים מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר זֶה. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין הָרְאוּיִין לִשְׁתִּית אָדָם כְּמִלּוֹא לֻגְמָיו שֶׁל שׁוֹתֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לֻגְמָיו חַיָּב. וְכַמָּה מְלוֹא לֻגְמָיו כְּדֵי שֶׁיְּסַלְּקֵם לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה מָלֵא לֻגְמָיו. וְשִׁעוּר זֶה בְּאָדָם בֵּינוֹנִי פָּחוֹת מֵרְבִיעִית. וְכָל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר זֶה. וְהָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אֵין מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר אֶחָד:

ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֳכָלִים הַמַּתְרִים אוֹ שֶׁאָכַל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין כְּגוֹן פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטֶבֶל וּנְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת וְחֵלֶב אוֹ דָּם הוֹאִיל וְאָכַל אֳכָלִים הָרְאוּיִין לָאָדָם הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת מִשּׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ג. אָכַל אוֹ שָׁתָה פָּחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בַּחֲצִי שִׁעוּר אֵין חַיָּבִין כָּרֵת אֶלָּא עַל כַּשִּׁעוּר. וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֶה חֲצִי שִׁעוּר מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ד. אָכַל מְעַט וְחָזַר וְאָכַל אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת שָׁלֹשׁ בֵּיצִים הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת לְכַשִּׁעוּר וְאִם לָאו אֵין מִצְטָרְפוֹת לְכַשִּׁעוּר. שָׁתָה מְעַט וְחָזַר וְשָׁתָה אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי שְׁתִּית רְבִיעִית מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר וְאִם לָאו אֵין מִצְטָרְפִין:

ה. אָכַל אֳכָלִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְמַאֲכַל אָדָם כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמָּרִים אוֹ שָׁרָפִים הַבָּאוּשִׁין אוֹ שֶׁשָּׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִשְׁתִּיָּה כְּגוֹן צִיר אוֹ מוּרְיָס וְחֹמֶץ חַי אֲפִלּוּ אָכַל וְשָׁתָה מֵהֶן הַרְבֵּה הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַכָּרֵת. אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ו. הַכּוֹסֵס פִּלְפִּלִין וְזַנְגְּבִיל יָבֵשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן פָּטוּר. אֲבָל זַנְגְּבִיל רָטֹב חַיָּב. אָכַל עֲלֵי גְּפָנִים פָּטוּר. לוּלְבֵי גְּפָנִים חַיָּב. וְאֵלּוּ הֵן לוּלְבֵי גְּפָנִים כָּל שֶׁלְּבָלְבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים. יֶתֶר עַל זֶה הֲרֵי הֵן כְּעֵצִים וּפָטוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ:

ז. אָכַל צְלִי בְּמֶלַח מִצְטָרֵף הַמֶּלַח לַבָּשָׂר. צִיר שֶׁעַל גַּבֵּי יָרָק מִצְטָרֵף. מִפְּנֵי שֶׁמַּכְשִׁירֵי הָאֹכֶל הַמְעָרְבִים עִם הָאֹכֶל כְּאֹכֶל הֵן חֲשׁוּבִים. הָיָה שָׂבֵעַ מֵאֲכִילָה גַּסָּה שֶׁאָכַל עַד שֶׁקֵּץ בְּמְזוֹנוֹ וְאָכַל יֶתֶר עַל שָׂבְעוֹ פָּטוּר כְּמִי שֶׁאָכַל אֳכָלִין שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לַאֲכִילָה. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַמַּאֲכָל הַיָּתֵר רָאוּי לְרָעֵב אֵינוֹ רָאוּי לְכָל מִי שֶׁשָּׂבֵעַ כְּזֶה:

ח. חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה שֶׁשָּׁאַל לֶאֱכל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַף עַל פִּי שֶׁהָרוֹפְאִים הַבְּקִיאִין אוֹמְרִין אֵינוֹ צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר דַּיּוֹ. אָמַר הַחוֹלֶה אֵינִי צָרִיךְ וְהָרוֹפֵא אוֹמֵר צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רוֹפֵא בָּקִי. רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר צָרִיךְ וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ. מִקְצָת הָרוֹפְאִין אוֹמְרִין צָרִיךְ וּמִקְצָתָן אוֹמְרִין אֵינוֹ צָרִיךְ הוֹלְכִין אַחַר הָרַב אוֹ אַחַר הַבְּקִיאִין. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר הַחוֹלֶה צָרִיךְ אֲנִי. אֲבָל אִם אָמַר צָרִיךְ אֲנִי מַאֲכִילִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַחוֹלֶה שֶׁהוּא צָרִיךְ וְנֶחְלְקוּ הָרוֹפְאִים וְהָיוּ כֻּלָּם בְּקִיאִין וְאֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֵינוֹ צָרִיךְ כְּמִנְיָן שֶׁאָמְרוּ צָרִיךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ:

ט. עֻבְּרָה שֶׁהֵרִיחָה לוֹחֲשִׁין לָהּ בְּאָזְנָהּ שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא. אִם נִתְקָרְרָה דַּעְתָּהּ בְּזִכָּרוֹן זֶה מוּטָב וְאִם לָאו מַאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשָׁהּ. וְכֵן מִי שֶׁאָחֲזוֹ בֶּלְמוֹס מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו. וַאֲפִלּוּ נְבֵלוֹת וּשְׁקָצִים מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִיָּד וְאֵין מַשְׁהִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּמְצְאוּ דְּבָרִים הַמֻּתָּרִין:

י. קָטָן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וּבֶן עֶשֶׂר שָׁנִים מְחַנְּכִין אוֹתוֹ לְשָׁעוֹת. כֵּיצַד. הָיָה רָגִיל לֶאֱכל בְּשִׁתֵּי שָׁעוֹת בַּיּוֹם מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּשָׁלֹשׁ. הָיָה רָגִיל בְּשָׁלֹשׁ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאַרְבַּע. לְפִי כֹּחַ הַבֵּן מוֹסִיפִין לְעַנּוֹת אוֹתוֹ בְּשָׁעוֹת. בֶּן אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת:

יא. בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הֲרֵי הֵן כִּגְדוֹלִים לְכָל הַמִּצְוֹת וּמַשְׁלִימִין מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת עֲדַיִן קְטַנִּים הֵן

וְאֵינָם מַשְׁלִימִין אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. קָטָן שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי סַכָּנָה:

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. אָסוּר לִרְחֹץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֶן. בֵּין כָּל גּוּפוֹ בֵּין אֵיבָר אֶחָד אֲפִלּוּ אֶצְבַּע קְטַנָּה אָסוּר לְהוֹשִׁיטָהּ בַּמַּיִם. וְהַמֻּלָּךְ וְהַכַּלָּה רוֹחֲצִין אֶת פְּנֵיהֶן. כַּלָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ. וְהַמֻּלָּךְ כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה בְּיָפְיוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לג-יז) 'מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ'. וְעַד כַּמָּה נִקְרֵאת כַּלָּה עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ב. מִי שֶׁהָיָה מְלֻכְלָךְ בְּצוֹאָה אוֹ טִיט רוֹחֵץ מָקוֹם הַטִּנּוֹפֶת כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וּמְדִיחָה אִשָּׁה יָדָהּ אַחַת בְּמַיִם וְנוֹתֶנֶת פַּת לְתִינוֹק. וְהַחוֹלֶה רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְסֻכָּן. וְכָל חַיְבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בֵּין בִּתְשִׁעָה בְּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ג. מִי שֶׁרָאָה קֶרִי בַּזְּמַן הַזֶּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. אִם לַח הוּא מְקַנֵּחַ בְּמַפָּה וְדַיּוֹ. וְאִם יָבֵשׁ הוּא אוֹ שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ רוֹחֵץ מְקוֹמוֹת הַמְלֻכְלָכִין בִּלְבַד וּמִתְפַּלֵּל. וְאָסוּר לוֹ לִרְחֹץ כָּל גּוּפוֹ אוֹ לִטְבֹּל. שֶׁאֵין הַטּוֹבֵל בַּזְּמַן הַזֶּה טָהוֹר מִפְּנֵי טֻמְאַת מֵת וְאֵין הָרְחִיצָה מִקְרֵי לְתִפְלָה בַּזְּמַן הַזֶּה אֶלָּא מִנְהָג וְאֵין מִנְהָג לְבַטֵּל דָּבָר הָאָסוּר אֶלָּא לֶאֱסֹר אֶת הַמֻּתָּר. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהָרוֹאֶה קֶרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים טוֹבֵל אֶלָּא כְּשֶׁתִּקְנוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי קְרִיִּין וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁבְּטְבִילָה תַּקָּנָה זוֹ:

ד. טִיט שֶׁהוּא לַח בְּיוֹתֵר כְּדֵי שֶׁיְּנִיחַ אָדָם יָדוֹ עָלָיו וְתַעֲלֶה בָּהּ לַחְלוּחִית שֶׁאִם הִדְבִּיק אוֹתָהּ לְיָדוֹ הָאַחֶרֶת תִּדָּבֵק בָּהּ לַחְלוּחִית אָסוּר לֵישֵׁב עָלָיו. לֹא יִמְלֵא אָדָם כְּלִי חֶרֶשׂ מַיִם וְיִצְטַנֵּן בּוֹ שֶׁהַמַּיִם נִזְחָלִים מִדָּפָנָיו. אֲפִלּוּ כְּלֵי מַתָּכוֹת אָסוּר שֶׁמָּא יִנָּתְזוּ מַיִם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמֻתָּר לְהִצְטַנֵּן בְּפֵרוֹת:

ה. לוֹקֵחַ אָדָם מִטְפַּחַת מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים וְשׁוֹרֶה אוֹתָהּ בְּמַיִם וּמְנַגְּבָהּ מְעַט וּמַנִּיחָהּ תַּחַת הַבְּגָדִים וּלְמָחָר מַעֲבִירָהּ עַל פָּנָיו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קֹר הַרְבֵּה:

ו. הַהוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ פְּנֵי אָבִיו אוֹ מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה אוֹ לִקְרוֹת בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ עוֹבֵר בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וְעוֹשֶׂה מִצְוָה שֶׁהָלַךְ לַעֲשׂוֹתָהּ וְחוֹזֵר בַּמַּיִם לִמְקוֹמוֹ. שֶׁאִם לֹא תַּתִּיר לוֹ לַחֲזֹר אֵינוֹ הוֹלֵךְ וְנִמְצָא נִכְשָׁל מִן הַמִּצְוָה. וְכֵן הַהוֹלֵךְ לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו עוֹבֵר בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלֵי מְעִילֵיהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּחַל:

ז. אָסוּר לִנְעל מִנְעָל וְסַנְדָּל אֲפִלּוּ בְּרַגְלוֹ אַחַת. וּמֻתָּר לָצֵאת בְּסַנְדָּל שֶׁל שַׁעַם וְשֶׁל גֶּמִי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכוֹרֵךְ אָדָם בֶּגֶד עַל רַגְלָיו וְיוֹצֵא בּוֹ שֶׁהֲרֵי קַשִּׁי הָאָרֶץ מַגִּיעַ לְרַגְלָיו וּמַרְגִּישׁ שֶׁהוּא יָחֵף. הַתִּינוֹקוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָּה [כ] וּרְחִיצָה וְסִיכָה מוֹנְעִין אוֹתָן מִמְּנִעָל וְסַנְדָּל:

ח. מֻתָּר לְכָל אָדָם לִנְעל אֶת הַסַּנְדָּל מֵחֲמַת עַקֶּרֶב וְכַיּוֹצֵא בָּהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁכְּנוּ. וְהַחַיָּה מֻתֶּרֶת לִנְעל אֶת הַסַּנְדָּל מִשּׁוּם צִנָּה [ל] כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְהַחוֹלֶה כַּיּוֹצֵא בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנָה:

ט. אָסוּר לָסוּךְ מִקְצָת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ בֵּין סִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל תַּעֲנוּג. וְאִם הָיָה חוֹלֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֻטְטִין בְּרֹאשׁוֹ סָךְ כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

י. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֹּשֶׁת פָּנִים מֵאִשְׁתּוֹ וְלֹא יָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק שָׁמָּא יִרְאֶה אִשְׁתּוֹ וְתִשָּׂא חֵן בְּעֵינָיו וְיָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ. וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת חַיְבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַדְּלָקַת נֵר בְּשַׁבָּת חוֹבָה:

סָלִיק הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר

טור

הִלְכוֹת יוֹם הַכִּפּוּרִים

סִימָן תרד

תָּנֵי רַב חִיָּיא בַּר רַב מִדִּיפְתִּי: ״וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ״ (וַיִּקְרָא כג לב). וְכִי בְּתִשְׁעָה מִתְעַנִּין, וַהֲלֹא בַּעֲשָׂרָה מִתְעַנִּין, אֶלָּא בָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בַּתְּשִׁיעִי, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הִתְעַנָּה תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי.

וְהָכִי קָאָמַר קְרָא: הָכִינוּ עַצְמְכֶם בַּתְּשִׁיעִי לְעִנּוּי שֶׁל מָחָר. וּמִדְּאַפְקֵיהּ רַחֲמָנָא לַאֲכִילָה בִּלְשׁוֹן עִנּוּי, אִם כֵּן חָשִׁיב כְּמוֹ עִנּוּי, כְּאִלּוּ הִתְעַנָּה תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי, פֵּרוּשׁ, כְּאִלּוּ נִצְטַוָּה לְהִתְעַנּוֹת בִּשְׁנֵיהֶם, וְהוּא מֵאַהֲבַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא צִוָּה לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה, וּלְטוֹבָתָם לְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְצִוָּם שֶׁיֹּאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ תְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְעַנּוֹת וְשֶׁלֹּא יַזִּיק לָהֶם הַתַּעֲנִית. מָשָׁל לַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן יָחִיד, וְגָזַר עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת יוֹם אֶחָד, וְצִוָּה לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ קֹדֶם כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְסְבֹּל. וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַרְבּוֹת בּוֹ בְּסְעוּדָה.

וּמֵבִיא בַּמִּדְרָשׁ (פְּסִיקְתָא רַבָּתִי פָּרָשָׁה כג, ו) מַעֲשֶׂה בְּשׁוּטֵר הָעִיר שֶׁאָמַר לְעַבְדּוֹ: קְנֵה לִי דָּגִים, וְלֹא מָצָא אֶלָּא דָּג אֶחָד וְנָתַן בּוֹ זָהוּב, וְהָיָה שָׁם יְהוּדִי חַיָּט וְהוֹסִיף עָלָיו עַד שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַחֲמִשָּׁה וְנִשְׁאַר לַחַיָּט. בָּא הָעֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו וְסִפֵּר לוֹ כָּל הַמְאוֹרָע. שָׁלַח הַשּׁוֹטֵר אַחַר הַחַיָּט וְאָמַר לוֹ: מַה מְלַאכְתְּךָ? אָמַר לוֹ: חַיָּט. אָמַר לוֹ: וְלָמָּה קָנִיתָ דָּג שָׁוֶה זָהוּב בַּחֲמִשָּׁה זְהוּבִים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁלְּקַחְתּוֹ מִיַּד עַבְדִּי שֶׁשְּׁלַחְתִּיו לְקָנוֹתוֹ לִי? הֵשִׁיב לוֹ: וְהֵיאַךְ לֹא אֶקָּנֶנּוּ אֲפִלּוּ בַּעֲשָׂרָה, כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּיוֹם כָּזֶה שֶׁצִּוָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְשֶׁאָנוּ בְּטוּחִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְכַפֵּר לָנוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ. אָמַר לוֹ: ׳אִם כֵּן יָפֶה עָשִׂיתָ׳, וּפְטָרוֹ וְהָלַךְ לְשָׁלוֹם.

סִימָן תרה

יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לִשְׁחֹט תַּרְנְגוֹל לְכַפָּרָה, וְכֵן יֵשׁ בְּתִשּׁוּבַת הַגְּאוֹנִים: וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם שֶׁאָנוּ נוֹהֲגִין לִשְׁחֹט עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים תַּרְנְגוֹל וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין מִנַּהַג זֶה לָמָּה, אִי מִשּׁוּם תְּמוּרָה מַאי שְׁנָא תַּרְנְגוֹל מִבְּהֵמָה וְחַיָּה.

הָא וַדַּאי קוּשְׁיָא הִיא, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי טְעָמִים, אֶחָד שֶׁהַתַּרְנְגוֹל מָצוּי בַּבַּיִת יוֹתֵר מִכָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְעוֹד יֵשׁ בְּמִקּוֹמוֹת עֲשִׂירִים שֶׁעוֹשִׂין תְּמוּרָה מֵאֵילִים וְעִקָּר בַּעֲלֵי קַרְנַיִם דְּמוּת אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק אָבִינוּ, לְפִיכָךְ לֹא דָּבָר קָבוּעַ הוּא, וְעוֹד שָׁמַעְנוּ מֵחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁבִּהֵמָה דְּמֶיהָ יְקָרִים יוֹתֵר מִתַּרְנְגוֹל, אַף עַל פִּי כֵן תַּרְנְגוֹל מֻבְחָר לְפִי שֶׁשְּׁמוֹ גֶּבֶר כִּדְאָמְרִינַן (יוֹמָא כ:) ׳מַאי קְרָא גַּבְרָא אָמַר רַב שִׁילָא קְרָא תַּרְנְגוֹלָא׳, וְכֵיוָן שֶׁשְּׁמוֹ גֶּבֶר, תְּמוּרַת גֶּבֶר בְּגֶבֶר מַהֲנֵי וּמְעַלֵּי.

וְכָךְ רְגִילִין כָּאן - אוֹחֵז שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתַּרְנְגוֹל, וּמַנִּיחַ יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וְנוֹטְלוֹ וּמַנִּיחַ עַל רֹאשׁ הַמִּתְכַּפֵּר, וְאוֹמֵר ׳זֶה תַּחַת זֶה, זֶה חִלּוּף זֶה, זֶה מְחִלָּל עַל זֶה׳, וּמַחֲזִירוֹ עָלָיו פַּעַם אַחֶרֶת, וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קז) ״יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת אֲסִירֵי עֹנִי וּבַרְזֶל, יוֹצִיאֵם מֵחֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יְנַתֵּק, אֱוִילִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ, וַיִּזְעֲקוּ אֶל ה׳ בַּצַּר לָהֶם מִמְּצֻקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם, יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם וִימַלֵּט מִשְּׁחִיתוֹתָם, יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם, נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ״, וְעוֹשֶׂה כַּסֵּדֶר הַזֶּה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ מֵנִיחַ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַתַּרְנְגוֹל תַּבְנִית סְמִיכָה וְסוֹמֵךְ עָלָיו, וְשׁוֹחֲטוֹ לְאַלְתָּר תֵּכֶף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה.

וּרְגִילִין לְתִתּוֹ לַעֲנִיִּים כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כַּפָּרָה לְנַפְשׁוֹ.

וּמַה שֶּׁרְגִילִין לִזְרֹק אֶת בְּנֵי מֵעָיו עַל הַגָּג כְּדֵי לִתֵּנֶם לָעוֹפוֹת, יֵשׁ לְהָבִיא רְאָיָה קְצָת מֵהַהִיא דְּמַסֶּכֶת

חִלִּין (צה:): רָמִי בַּר תַּמְרֵי אִיקְּלַע לְמַעֲרְבָא מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי חֲזָא דְּקָא שָׁדוּ כַּבְדָא וְכֶלְיָא אָזִיל שַׁקְלִינְהוּ מִשּׁוּם דְּהָאִידְנָא דְּהֶתֵּרָא שְׁכִיחַ טְפֵי.

סִימָן תרו

וְיִתֵּן כָּל אָדָם אֶל לִבּוֹ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים לְפַיֵּס לְכָל מִי שֶׁפָּשַׁע כְּנֶגְדּוֹ, דַּעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר וְשֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּפַיְּסֶנּוּ. וַאֲפִלּוּ לֹא הִקְנִיטוֹ אֶלָּא בִּדְבָרִים צָרִיךְ לְפַיְּסוֹ.

וְצָרִיךְ לֵילֵךְ לוֹ, וְאִם אֵינוֹ מִתְפַּיֵּס בָּרִאשׁוֹנָה יַחֲזֹר וְיֵלֵךְ לוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, וּבְכָל פַּעַם יִקַּח עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה שֶׁיְּפַיְּסֶנּוּ שֶׁיִּמְחל לוֹ, וְאִם אֵינוֹ מִתְפַּיֵּס בְּשָׁלֹשׁ פְּעָמִים אֵינוֹ צָרִיךְ לְפַיְּסוֹ עוֹד.

וְהָנֵי מִילֵי לַחֲבֵרוֹ, אֲבָל לְרַבּוֹ צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת עָלָיו רֵעִים עַד שֶׁיִּתְפַּיֵּס.

וְאִם מֵת, מֵבִיא עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידָם עַל קִבְרוֹ וְאוֹמֵר ׳חָטָאתִי לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי זֶה שֶׁפָּשַׁעְתִּי לוֹ׳.

וְעוֹשִׂין כֵּן כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל שָׁלֵם כָּל אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ וְלֹא יִהְיֶה מָקוֹם לַשָּׂטָן לְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם, וְהָכִי אִיתָא בְּפֶרֶק מ״ו מִפִּרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: רָאָה סַמָּאֵל שֶׁלֹּא נִמְצָא חֵטְא בְּיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאוֹמֵר רִבּוֹן הָעוֹלָם יֵשׁ לְךָ עַם אֶחָד בָּאָרֶץ כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, מַה מַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת יְחֵפֵי רֶגֶל אַף יִשְׂרָאֵל יְחֵפֵי רֶגֶל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מַה מַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֵין לָהֶם קְפִיצָה אַף יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין עַל רַגְלֵיהֶם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מַה מַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נְקִיִּים מִכָּל חֵטְא אַף יִשְׂרָאֵל כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מַה מַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לֹא אוֹכְלִים וְלֹא שׁוֹתִים אַף יִשְׂרָאֵל כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מַה מַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם כָּךְ יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ עֵדוּתָם מִן הַמְקַטְרְגִים וּמְכַפֵּר עֲלֵיהֶם.

וְנָהֲגוּ לְטָבֵל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאָמַר רַב עַמְרָם: טוֹבֵל אָדָם בְּשָׁעָה שְׁבִיעִית וּמִתְפַּלֵּל מִנְחָה.

וְאָמַר רַב סְעַדְיָה: בַּעֲלִיָּתוֹ מִלְּטָבֵל מְבָרֵךְ עַל הַטְּבִילָה.

וְכָתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל: וְאֵין דְּבָרָיו נִרְאִין בָּזֶה, שֶׁלֹּא מָצִינוּ בַּתַּלְמוּד רֶמֶז לְטְבִילָה זוֹ, וְאֵינָהּ לֹא יְסוֹד נְבִיאִים וְלֹא מִנְהַג נְבִיאִים, וְלֹא עֲדִיפָא מֵעֲרָבָה דְּאָמְרִינַן (סָכָה מד:) חַבִּיט חַבִּיט וְלֹא בָּרִיךְ מִשּׁוּם שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִנְהַג נְבִיאִים, וְאִי מִשּׁוּם דְּרַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז:) ׳חַיָּב אָדָם לְטַהֵר עַצְמוֹ בָּרֶגֶל׳, הֵינוּ לְטַהֵר עַצְמוֹ מִכָּל הַטּוּמְאוֹת וְאַף מִטֻּמְאַת מֵת וּלְהַזּוֹת עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, וְהָאִידְנָא אֵין לָנוּ טַהֲרָה, וְכֵיוָן שֶׁאֵין בַּעֲלֵי קְרָיִין טוֹבְלִין כָּל הַשָּׁנָה אֵין חוֹבָה לְטְבִילָה זוֹ וְאֵין לְבָרֵךְ, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ הָעוֹלָם לְטַהֵר עַצְמָם מִקְּרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּסְמָכוּהוּ עַל מִדְרַשׁ שֶׁל פִּרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁנִּקְיִים כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

סִימָן תרז

וְצָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת בְּמִנְחָה קֹדֶם סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת, כִּדְתַנְיָא: מִצְוַת וִדּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים עִם חֲשֵׁכָה, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים מִתְוַדֶּה קֹדֶם אֲכִילָה שֶׁמָּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְוַדּוֹת אַחַר כָּךְ.

וְהֵיכָן אוֹמְרָהּ? יָחִיד אוֹמְרָהּ אַחַר תְּפִלָּתוֹ, אַחַר שֶׁגָּמַר קֹדֶם שֶׁעָקַר רַגְלָיו, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמְרָהּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה.

וְעִקַּר הַוִּדּוּי הוּא ׳אָבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ׳, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר גַּם שְׁאָר דְּבָרִים כְּגוֹן ׳מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ, וְאַתָּה יוֹדֵעַ רָזֵי עוֹלָם, וְעַל חֵטְא, וְעַל חַטָּאִים, וֵאלֹהֵי עַד שֶׁלֹּא נוֹצַרְתִּי׳.

וּבְאַשְׁכְּנַז נוֹהֲגִין לוֹמַר עַל חֵטְא עַל סֵדֶר אַלְפָּא בֵּיתָא וּמְפָרְטִין בּוֹ הַחַטָּאִים, וְכֵן כָּתַב רַב עַמְרָם, וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ״ם זַ״ל, וְהַ״ר יוֹנָה כָּתַב שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֵט הַחֵטְא.

וּבִסְפָרַד אֵין נוֹהֲגִין לְאָמְרוֹ, וְכֵן נִרְאֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְפָרֵט הַחֵטְא, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר שֶׁאֵין צָרִיךְ לְפָרֵט הַחֵטְא וְהִלְכְתָא כְּדִבְרָיו.

וְצָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת מְעֻמָּד, וַאֲפִלּוּ כִּי שָׁמַע לֵיהּ מִשְׁלִיחַ צִבּוּר וְהוּא הִתְוַדָּה כְּבָר צָרִיךְ לַעֲמֹד.

וַעֲוֹנוֹת שֶׁהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁעָבַר וְלֹא שָׁנָה עֲלֵיהֶם, כָּתַב הַרִי״ץ גִּיאַת שֶׁאֵין לְהִתְוַדּוֹת

עֲלֵיהֶם, אֶלָּא אִם גָּנַב אוֹ גָּזַל וְהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶם בְּשָׁנָה שֶׁעָבְרָה, יֹאמַר בְּמָקוֹם ׳גָּנַבְתִּי׳ - ׳גָּעַלְתִּי בִּדְרָכַי׳ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ כְּלָל. וְכֵן בְּכָל הַפְּרָטִים יֵשׁ לְשַׁנּוֹת בְּעִנְיַן זֶה כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ. וְהָנֵי מִילֵי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר עִם הַצִּבּוּר אֵין לָחוּשׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶחָד מִן הַצִּבּוּר שֶׁגָּנַב אוֹ גָּזַל.

וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב שֶׁיָּכוֹל לְהִתְוַדּוֹת עֲלֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁנָה בָּהֶם.

וּבַחֲתִימַת הַוִּדּוּי, כָּתַב רַב עַמְרָם הַחוֹתֵם ׳בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הָאֵל הַסָּלְחָן׳ טוֹעֶה.

וּלְפֵרוּשׁ רַשְׁ״י יָכוֹל לַחְתֹּם, שֶׁהוּא גּוֹרֵס ׳וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל מָקוֹם שֶׁזָּקוּק לְשֶׁבַע אִם בָּא לַחְתֹּם חוֹתֵם׳, וְכֵיוָן שֶׁחֲכָמִים אָמְרוּ שֶׁיָּכוֹל לַחְתֹּם אִם כֵּן כָּךְ הֲלָכָה.

וּבְכָל סִדּוּרֵי אַשְׁכְּנַז יֵשׁ בָּהֶם חֲתִימָה, וּבִסְפָרַד אֵין חוֹתְמִין. וּמוּטָב שֶׁלֹּא לַחְתֹּם כֵּיוָן דְּאֵיכָּא פְּלוּגְתָּא דְּרַבָּוָתָא.

וּלְעִנְיַן חֲזָרַת שְׁלִיחַ צִבּוּר אֶת הַוִּדּוּי בְּמִנְחָה, כָּתַב אֲבִי הָעֶזְרִי שֶׁאֵין לוֹ לְהַחֲזִירוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְאָמְרוֹ בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה כְּמוֹ בִּשְׁאָר הַתְּפִלּוֹת, וְגַם כִּי לֹא נִתְקַן בְּמִנְחָה אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֶאֱרַע אֹנֶס, וְכֵן דַּעַת הַרִי״ץ גִּיאַת, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּאַשְׁכְּנַז.

וְרַב הַאי כָּתַב: אֵין מִנְהָג שֶׁיִּתְוַדֶּה שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּמִנְחָה, אֲבָל אִם רָצָה לְהַרְוִיחַ בִּבְרָכַת הַמַּרְבֶּה לְסַלּוֹחַ כְּגוֹן וִדּוּי אֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ.

וְכָתַב בִּתְשׁוּבָה אַחֶרֶת: יָפֶה הֵשִׁיבוּ הָרִאשׁוֹנִים עַל שֶׁאֲלַתְכֶם בְּוִדּוּי [עֶרֶב] יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר בִּבְרָכַת סְלִיחָה, שֶׁלֹּא שָׁמַעְנוּ בְּכָל שֶׁאוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר וִדּוּי בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּלְדִבְרֵיכֶם שֶׁאַתֶּם צְרִיכִין לְכָךְ מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַצִּבּוּר בְּקִיאִין, צְרִיכִים אַתֶּם לְהוֹדִיעָם כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת אַחַר תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל סְעוּדָה מַפְסֶקֶת.

אֲבָל רַב עַמְרָם כָּתַב: שְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר וִדּוּי בְּמִנְחָה לְהוֹצִיא שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, וְכֵן נוֹהֲגִין בִּסְפָרַד.

וְנוֹהֲגִין בְּאַשְׁכְּנַז שֶׁכָּל הַקָּהָל לוֹקִין מַלְקוֹת אַרְבָּעִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יִתֵּן אֶל לִבּוֹ לָשׁוּב מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ.

סִימָן תרח

וְאוֹכְלִין וּמַפְסִיקִין קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, דְּמִקְרָא נָפְקָא לָן שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחוֹל עַל הַקּוֹדֶשׁ בֵּין בְּאִסּוּר אֲכִילָה בֵּין בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה.

וְתוֹסֶפֶת זֶה אֵין לוֹ שִׁעוּר, אֶלָּא קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁזְּמַנּוֹ מַהֲלַךְ אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה קֹדֶם הַלַּיְלָה, צָרִיךְ לְהוֹסִיף מְעַט מֵהַחוֹל עַל הַקּוֹדֶשׁ.

וְאִם הִפְסִיק מֵאֲכִילָתוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, יָכוֹל לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַתַּעֲנִית.

סִימָן תרט

וּלְעִנְיַן הַטְמָנַת חַמִּין בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, כָּתַב רַב עַמְרָם שֶׁאֵין לְהַטְמִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין טוֹמְנִין הַחַמִּין אֶלָּא לִכְבוֹד שַׁבָּת וְזֶה שֶׁאוֹכֵל בְּחוֹל בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין לוֹ לְהַטְמִין לִכְבוֹד הַחוֹל, וּכְבָר הִפְלִיגוּ אַנְשֵׁי אַסְפַּמְיָה וְעָשׂוּ סְמִיכָה שֶׁאֵין לְהַטְמִין בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים.

אֲבָל רַב נַטְרוֹנַאי גָּאוֹן כָּתַב: לְהַטְמִין בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים לָמָּה הֲצָרַךְ לְכָךְ, בִּשְׁלָמָא לְהַטְמִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת דְּקָא בָּעֵי לְמֵיכְלֵהּ לְמָחָר, אֶלָּא לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים חוֹל הוּא לָמָּה הֲצָרַךְ לְהַטְמִין לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, יַמְתִּין לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים וְיַעֲשֶׂה כָּל צָרְכָּיו, אֲבָל אִסּוּר אֵין בַּדָּבָר וְהָעוֹשֶׂה אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ.

וְרַב שְׁרִירָא כָּתַב דְּשַׁפִּיר דָּמֵי שֶׁהוּא מֵכִין מֵחוֹל לְחוֹל, אַף עַל גַּב דְּשָׁהֵי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים עַל גַּבֵּי כִּירָה וְהִטְמִינוֹ לִשְׁמֹר חַמּוֹ אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וּלְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים יִשְׁהֶה שִׁעוּר מַה שֶּׁתָּחוֹם הַקְּדֵרָה בְּאוֹתוֹ חוֹם, וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל מִמֶּנָּה וּמָתָר, עַד כָּאן.

וַאֲנִי תָּמַהּ לָמָּה צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּדֵי שֶׁתָּחוֹם הַקְּדֵרָה בְּאוֹתוֹ הַחֹם, שֶׁלֹּא מָצָאנוּ כֵּן אֶלָּא בִּמְלָאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּאִסּוּר, אֲבָל זֶה שֶׁטָּמַן בְּהֶתֵּר מַה צָּרִיךְ לְהַמְתִּין, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה חָשַׁשׁ אִסּוּר יֵשׁ בַּדָּבָר שֶׁהֲצָרְכוּ גְּאוֹנֵי עוֹלָם לְדַבֵּר בּוֹ, וְאַדְרַבָּה נִרְאֶה יוֹתֵר

טוֹב שֶׁיִּטְמִין כְּדֵי שֶׁיִּמְצָא סְעוּדָתוֹ מוּכָנֶת בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, גְּדוֹלָה מִזּוֹ הִתִּירוּ (שַׁבָּת קיד:) קְנִיבַת יָרָק מִן הַמְּנָחָה וּלְמַעְלָה כְּדֵי לְהָכִין סְעוּדָתוֹ, כָּל שֶׁכֵּן הַטְמָנַת חַמִּין שֶׁמָּתָר.

סִימָן תרי

מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַדְלִיק נֵר בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים מַדְלִיקִין, וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק אֵין מַדְלִיקִין.

וְכָתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ עָלָיו כְּמוֹ בְּשַׁבָּת.

וּבְכָל מָקוֹם מַדְלִיקִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְעַל גַּבֵּי חוֹלִים וּבִמְבוֹאוֹת הָאֲפֵלִים.

וְנוֹהֲגִין בְּכָל מָקוֹם לְהַרְבּוֹת נֵרוֹת בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, מִשּׁוּם דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָהוּ כד, טו) ״עַל כֵּן בָּאֹרִים כַּבְּדוּ ה׳״ וּמְתַרְגְּמִינַן בְּפַנְסַיָּא יַקְּרוּ ה׳, וְאָמְרִינַן (שַׁבָּת קיט.) ״וְלִקְדוֹשׁ ה׳ מְכוּבָּד״ זֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִיָּה כַּבְּדוּהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה, עַל כֵּן מְכַבְּדִין אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי כִּבּוּדִים.

וּמִטַּעַם זֶה נַמִּי נוֹהֲגִין לְהַצִּיעַ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּגָדִים נָאִים.

סִימָן תריא

כָּל הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִין בְּעִקָּר הַיּוֹם, אֲסוּרִין גַּם בַּלַּיְלָה.

וּמַה הֵן הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים? מְלָאכָה, אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, רְחִיצָה, וְסִיכָה, וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְכוֹלְהוּ נָפְקָא לָן מִקְּרָאֵי. וּמֵיהוּ אֵין חִיּוּב כָּרֵת אֶלָּא בִּמְלָאכָה וַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אֲבָל בְּאִינָךְ אֵין בָּהֶן כָּרֵת וְאַף עַל גַּב דְּנָפְקִי מִקְּרָאֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא נִינְהוּ.

מְלָאכָה כֵּיצַד? כָּל מְלָאכָה שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת חַיָּבִין עָלֶיהָ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְכָל שֶׁבְּשַׁבָּת פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, גַּם כֵּן הוּא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא שֶׁשַּׁבָּת זְדוֹנוֹ סְקִילָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים זְדוֹנוֹ כָּרֵת. וְכָל אִסּוּרֵי הוֹצָאַת שַׁבָּת, נוֹהֲגִין גַּם כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

אֶלָּא שֶׁבָּזֶה הֵקֵלּוּ בּוֹ, שֶׁהִתִּירוּ בּוֹ קְנִיבַת יָרָק מִן הַמְּנָחָה וּלְמַעְלָה - פֵּרוּשׁ לְהָסִיר מִמֶּנּוּ עָלָיו הַמְעַפְּשִׁין לְתַקֵּן אוֹתָן לַאֲכִילָה. וְכֵן מֻתָּר לִפְצוֹעַ אֱגוֹזִים מִן הַמְּנָחָה וּלְמַעְלָה - פֵּרוּשׁ לְשַׁבֵּר אוֹתָם לַהֲכִינָם לַאֲכִילַת הַלַּיְלָה. וְהָנֵי מִילֵי כְּשֶׁחָל בְּחוֹל, אֲבָל בְּשַׁבָּת אָסוּר. וְהָאִידָנָא נָהֲגוּ לֶאֱסֹר אַף כְּשֶׁחָל בְּחוֹל.

סִימָן תריב

אֲכִילָה, דִּתְנַן: ׳הָאוֹכֵל כְּכוֹתֶבֶת הַגַּסָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים חַיָּב׳, וְהוּא פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה. וְאֵין חִלּוּק בֵּין גָּדוֹל לְקָטָן כֻּלָּם שִׁעוּרָם כְּכוֹתֶבֶת. לֹא שְׁנָא אוֹכֵל דְּבָרִים הַמַּתְּרִים, אוֹ דְּבָרִים הָאֲסוּרִים כְּגוֹן פִּגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא נְבֵלָה וּטְרֵפָה.

וְכָל הָאֳכָלִין מִצְטָרְפִין לִכְשִׁעוּר. וַאֲפִלּוּ מֶלַח שֶׁעַל הַבָּשָׂר, וְצִיר שֶׁעַל הַיָּרָק, מִצְטָרֵף עִמּוֹ לְהַשְׁלִים לִכְשִׁעוּר. אֲבָל אֳכָלִין וּמַשְׁקִין אֵין מִצְטָרְפִין.

וְשִׁעוּר לְצָרֵף שְׁתֵּי אֲכִילוֹת, הוּא כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס שֶׁהוּא אַרְבַּע בֵּיצִים. וְכָתַב הָרַמְבַּ״ם זַ״ל שֶׁאִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס מִצְטָרְפוֹת, וְאִם לָאו אֵין מִצְטָרְפוֹת.

אָכַל אֳכָלִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לַאֲכִילָה, אוֹ שֶׁאָכַל אֲכִילָה גַּסָּה כְּגוֹן מִיָּד עַל הָאֲכִילָה שֶׁאָכַל עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, פָּטוּר.

אָכַל עֲלֵי קָנִים וְלוּלְבֵי גְּפָנִים שֶׁלִּבְלְבוּ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, פָּטוּר דְּעֵץ בְּעָלְמָא נִינְהוּ. אֲבָל לִבְלְבוּ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עֲדַיִן רַכִּים הֵם וַחֲשִׁיבִי אֹכֶל.

כַּס פִּלְפְּלִין אוֹ זַנְגְּבִילָא יַבִּישְׁתָּא, פָּטוּר דְּלֹא חָזוּ לַאֲכִילָה. וְאִם הֵם רְטֻבִּים, חַיָּב דְּחָזוּ לַאֲכִילָה.

וְהָא דְּבָעִינַן שִׁעוּר, דַּוְקָא לְחַיֵּב כָּרֵת אוֹ חַטָּאת, אֲבָל אִסּוּרָא אִיכָּא בְּכָל שֶׁהוּא.

אָכַל מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה, כָּתַב אֲבִי הָעֶזְרִי דַּאֲפִלּוּ אִסּוּרָא לֵיכָּא.

שְׁתִיָּה, דִּתְנַן: ׳הַשּׁוֹתֶה מְלֹא לֻגְמָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים חַיָּב׳. וּמְשַׁעֲרִין בְּכָל אָדָם לְפִי מַה שֶּׁהוּא. וְלֹא מְלֹא לֻגְמָיו מַמָּשׁ אֶלָּא כִּמְלֹא לֻגְמָיו, פֵּרוּשׁ כָּל שֶׁיִּסְלְקֵנּוּ

לְצַד אֶחָד בְּפִיו וְיֵרָאֶה כִּמְלֹא לָגְמָיו. וְהוּא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית בָּאָדָם בֵּינוֹנִי. וְכָל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לִכְשִׁעוּר, וְשִׁעוּר צֵרוּפָן כְּדֵי שְׁתִּית רְבִיעִית. וְהָרַאֲב״ד כָּתַב דְּשִׁעוּר צֵרוּף שְׁתִיָּה הוּא כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס כְּמוֹ צֵרוּף אֲכִילָה.

שָׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לִשְׁתִיָּה, כְּגוֹן צִיר אוֹ מוֹרֵיס וְחֹמֶץ חַי, פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. אֲבָל חֹמֶץ מָזוּג, חַיָּב.

סִימָן תריג

רְחִיצָה, דְּתַנְיָא: אָסוּר לְרָחֵץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִקְצָת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ, וַאֲפִלּוּ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּמַיִם אָסוּר בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן. וְאִם הָיוּ יָדָיו מְלוּכְלָכוֹת בְּטִיט וְצוֹאָה, מֻתָּר לְרָחֲצָם, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא רְחִיצָה שֶׁל תַּעֲנוּג.

הִלְכָךְ בַּבֹּקֶר דִּסְתָם יָדַיִם מְלוּכְלָכוֹת מֻתָּר לְרָחֲצָם. וְכֵן בְּכָל הַיּוֹם אַחַר שֶׁעָשָׂה צָרְכָיו וְקִנֵּחַ, אוֹ הֵטִיל מַיִם וְשִׁפְשֵׁף בְּיָדָיו. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִרְחַץ אֶלָּא מָקוֹם הַצָּרִיךְ כְּגוֹן רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו וְלֹא כָּל הַיָּד.

וּבְמָקוֹם שֶׁמְּצוּיָה רוּחַ רָעָה שֶׁשּׁוֹרָה עַל הַפַּת כְּשֶׁנּוֹתְנִין אוֹתוֹ לַתִּינוֹק בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם, מֻתָּר לְרָחֵץ בְּכָל פַּעַם שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ פַּת. וְהָאִידְנָא אֵין אוֹתָהּ רוּחַ רָעָה מְצוּיָה בֵּינֵינוּ.

וְכָתַב גָּאוֹן: מִי שֶׁהוּא אִיסְטְנִיס וְצָרִיךְ לְקַנֵּחַ פָּנָיו בְּמַיִם וְאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁיְּקַנֵּחַ, יָכוֹל לְקַנֵּחַ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְכֵן כָּתַב רי״ץ גִּיאַת: אִם יֵשׁ לִכְלוּךְ עַל פָּנָיו אוֹ עַל גַּבֵּי עֵינָיו, יָכוֹל לְהַעֲבִירוֹ בְּמַיִם.

וַאֲפִלּוּ כָּל אָדָם יָכוֹל לִשְׁרוֹת מַפָּה בְּמַיִם עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְסָחֲטָה שֶׁיֵּצְאוּ מֵימֶיהָ, וּלְמָחָר יָכוֹל לְהַעֲבִירָהּ עַל גַּבֵּי עֵינָיו אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר בָּהּ מִלַּחְלוּחִית הַמַּיִם.

כָּתַב בַּעַל הָעִטּוּר: אִיכָּא מַאן דְּאָמַר שֶׁאֵין מְבָרְכִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים ׳עַל נְטִילַת יָדַיִם׳ וְ׳שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי׳, כֵּיוָן שֶׁאָסוּר בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבִנְטִילַת יָדַיִם. וּמִסְתַּבְּרָא כֵּיוָן דִּבְיָדוֹ וּבִרְשׁוּתוֹ הוּא לִנְעוֹל מִשּׁוּם סַכָּנַת עַקְרָב, יָכוֹל לְבָרֵךְ כְּמוֹ בִּשְׁאָר יָמִים.

הַהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אוֹ לְהַקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו אוֹ רַבּוֹ אוֹ מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה, אוֹ לְצָרְכֵי מִצְוָה, יָכוֹל לַעֲבֹר עַד צַוָּארוֹ בְּמַיִם. וְכֵן בַּחֲזָרָה נַמִּי מָתָר. וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁנּוּי, שֶׁלֹּא יוֹצִיא יָדָיו מִשָּׁפַת חֲלוּקוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוֹר וְלֹא יָבֹא לִידֵי סְחִיטָה. וּמְשׁוּם כִּבּוּס נַמִּי לֵיכָּא, כֵּיוָן שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לִכְלוּךְ.

וְכָתַב בַּעַל הַלָּכוֹת גְּדוֹלוֹת: דַּוְקָא עַד צַוָּארוֹ, אֲבָל מִיעֵבָר לָשׁוּט אָסוּר. וְתֵימָה אִם הִתִּירוּ לוֹ רְחִיצָה חֲמוּרָה דְּהָא אַסְמְכוּהָ אַקְרָא כָּל שֶׁכֵּן שִׁיטָה דְּקִילָא. וְהָרַב אָסוּר לַעֲבֹר בַּמַּיִם כְּדֵי לֵילֵךְ אֵצֶל הַתַּלְמִיד. הַהוֹלֵךְ לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו, מֻתָּר לַעֲבֹר בְּמַיִם, אֲבָל בַּחֲזָרָה אָסוּר.

מֻתָּר לְהִצְטַנֵּן בְּטִיט אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קֻצְמַת לַחְלוּחִית. אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ כָּל כָּךְ לַחוּת עַד שֶׁאִם יָנִיחַ יָדוֹ עָלָיו תַּעֲלֶה בָּהּ לַחוּת שֶׁאִם יַדְבִּיקֶנָּה לְיָדוֹ הָאַחֶרֶת תִּדָּבֵק בָּהּ הַלַּחוּת שֶׁקִּבְּלָהּ מִן הַטִּיט, אָסוּר.

וּמֻתָּר לְהִצְטַנֵּן בְּכָל מִינֵי פֵּרוֹת, וּבְתִינוֹק, וּבְכָל מִינֵי כֵּלִים הָרֵיקִים. אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהֶם מַיִם, אֲפִלּוּ אֵינָם מְלֵאִים אָסוּר, לֹא שְׁנָא שֶׁל חֶרֶס לֹא שְׁנָא שֶׁל כֶּסֶף, שֶׁמָּא יִתְנַעְנְעוּ וְיִשָּׁפֵךְ מִן הַמַּיִם עָלָיו. וְיֵשׁ אוֹסְרִין בִּכְלֵי חֶרֶס אֲפִלּוּ רֵיקִים, לְפִי שֶׁבּוֹלְעִין הַרְבֵּה וּכְשֶׁמְּצַטַּנֵּן בָּהֶם פּוֹלְטִין מַה שֶּׁבָּלְעוּ וְחָשִׁיב כְּמוֹ רְחִיצָה.

הַמֶּלֶךְ וְהַכַּלָּה יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. וְנִקְרֵאת כָּלָה כָּל שִׁלשִׁים יוֹם אַחַר הַחֻפָּה. וְרִי״ץ גִּיאַת פָּסַק כַּחֲכָמִים, וְרִי״ף פָּסַק כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְלָזֶה הִסְכִּים אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

וּלְעִנְיַן טְבִילַת בַּעַל קֶרִי, כָּתַב ה״ר יְהוּדָה בַּרְצְלוֹנִי שֶׁטּוֹבֵל כְּדַרְכּוֹ, דְּתַנְיָא ׳הָרוֹאֶה קֶרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹרֵד וְטוֹבֵל׳, וְכֵן כָּתַב בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת.

וְהָרַ״ם כָּתַב כֵּיוָן דְּקִימָא לָן דְּבַעַל קֶרִי אֵין צָרִיךְ טְבִילָה לֹא לִתְפִלָּה וְלֹא לְדִבְרֵי תּוֹרָה אַף בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, אָזְלִינַן לְחֻמְרָא שֶׁאֵין לוֹ לִטְבֹּל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא אִם הוּא לַח יִרְחַץ אוֹתוֹ מָקוֹם לְבַד וְיקַנְּחֶנּוּ, וְאִם הוּא יָבֵשׁ יְשַׁפְשֵׁפֶנּוּ בְּיָדוֹ, וְכֵן פָּסַק רַבֵּנוּ תָּם.

וּשְׁאָר חַיָּבֵי טְבִילוֹת, כָּתַב בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁטּוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְרַבֵּנוּ תָּם כָּתַב דְּאֵין טוֹבְלִין, וְהָא דְּתַנְיָא כָּל חַיָּבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הַיְנוּ דַּוְקָא לְמַאן דְּאָמַר טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה, וַאֲנַן קַיְמָא לָן דִּלְאו מִצְוָה הִלְכָךְ יַמְתִּין עַד לְמָחָר.

סִימָן תריד

סִיכָה, דְּתַנְיָא: אָסוּר לָסוּךְ מִקְצָת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ. וְאִם הוּא חוֹלֶה אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חַטָּטִין בְּרֹאשׁוֹ, סָךְ כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אֲבָל בְּלֹא חוֹלִי, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ סָךְ לְתַעֲנוּג אֶלָּא לְהַעֲבִיר הַזּוּהֲמָא, אָסוּר.

נְעִילַת הַסַּנְדָּל, יָלְפִינַן מִקְרָא דַּחֲשִׁיב עִנּוּי. וְדַוְקָא בְּשֶׁל עוֹר. וּמִיהוּ כָּל דָּבָר שֶׁל עוֹר אֲפִלּוּ קַב הַקִּטֵּעַ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אָסוּר. אֲבָל שֶׁל גֻּמִּי וְשֶׁל קַשׁ וְכָל הַמִּינִים חוּץ מִבְּשֶׁל עוֹר, מֻתָּר.

וְכֵן מֻתָּר לֵילֵךְ בְּאַנְפִּילָאוֹת שֶׁל בֶּגֶד, לֹא שְׁנָא בַּבַּיִת וְלֹא שְׁנָא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְהַחַיָּה מֻתֶּרֶת לִנְעוֹל הַסַּנְדָּל כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשּׁוּם צְנָה.

כָּתַב בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת: אִי בָּעֵי לְמֵיזַל לְמִקְרֵי בְּצִבּוּרָא, אוֹ לְמַאי דְּצָרִיךְ לְיוֹמֵיהּ, וְהוּא דְּחִיל לְמֵיעַל בְּלֹא מְסָאנֵא מִשּׁוּם עַקְרַבָּא, שָׁרֵי לְמִכְרַךְ מִידֵּי אַכַּרְעֵיהּ וְאַפֵּיק כָּל צָרְכֵּיהּ.

וְלֹא נְהִירָא, דְּמִשּׁוּם סַכָּנַת עַקְרָב מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּמִנְעָל מַמָּשׁ, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ מִצְוָה מֻתָּר, וְכֵן לְצָרֵךְ מִצְוָה מֻתָּר אֲפִלּוּ לִנְעוֹל מַמָּשׁ.

סִימָן תרטו

תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, נַמִּי יָלֵיף מִקְרָא דַּחֲשִׁיב עִנּוּי, הִלְכָךְ אָסוּר אֲפִלּוּ הָאִידְּנָא שֶׁאֵין צָרִיךְ טְבִילָה לְבַעַל קֶרִי.

הָרוֹאֶה קֶרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, שֶׁמַּרְאִים לוֹ שֶׁלֹּא קִבְּלוּ תַּעֲנִיתוֹ וְהִשְׁבִּיעוּהוּ בְּמַה שֶּׁבִּיְדָם לְהַשְׁבִּיעוֹ, כְּעֶבֶד שֶׁמּוֹזֵג כּוֹס לְרַבּוֹ וְשׁוֹפֵךְ לוֹ הַקִּיתוֹן עַל פָּנָיו. וְאִם עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא וְיִרְאָה זֶרַע וַיַּאֲרִיךְ יָמִים, שֶׁוַּדַּאי יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה זְכֻיּוֹת שֶׁהֵגִינוּ עָלָיו.

סִימָן תרטז

הַתִּינוֹקוֹת מֻתָּרִין בְּכָל אֵלּוּ, חוּץ מִבְּנֵעִילַת סַנְדָּל שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין כָּל כָּךְ אִם לֹא יִנְעֲלוּ. אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהֵם מִצְטַעֲרִים, אֵין לְמָנְעָם מֵהֶם. וּמֻתָּר לְהַאֲכִילָן בְּיָדַיִם.

וְכָתַב הַ״ר יְהוּדָה (שירליאון) שֶׁמֻּתָּר לוֹמַר לְגוֹי לְרַחֵץ הַתִּינוֹק אֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בּוֹ בַּיּוֹם, דְּסָתָם תִּינוֹק חוֹלֶה הוּא אֵצֶל חַמִּין, וְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה אוֹמֵר לְגוֹי וְעוֹשֶׂה.

וּמִכָּל מָקוֹם מְחַנְּכִין אוֹתָם לְהַרְגִּילָם בְּמִצְוֹת, וּמוֹנְעִין מֵהֶם מַאֲכָל שָׁעָה אַחַת אוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁרָגִיל, שֶׁאִם הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל בְּשִׁתֵּי שָׁעוֹת מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּשָׁלֹשׁ, וְאִם הוּא רָגִיל בְּשָׁלֹשׁ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאַרְבַּע.

כֵּיצַד? תִּינוֹק הַבָּרִיא מְחַנְּכִין אוֹתוֹ לְשָׁעוֹת בִּשְׁנַת י״ו״א, וּבִשְׁנַת י״ב וי״ג מַשְׁלִים מִדְּרַבָּנָן, וּבִשְׁנַת י״ד מַשְׁלִים מִן הַתּוֹרָה. וְהַחוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ חָזָק לְסֵבֶל הַתַּעֲנִית מְחַנְּכִין אוֹתוֹ לְשָׁעוֹת בִּשְׁנַת י״א וי״ב, וּבִשְׁנַת י״ג מַשְׁלִים מִדְּרַבָּנָן, וּבִשְׁנַת י״ד מַשְׁלִים מִן הַתּוֹרָה.

וְהַתִּינוֹקֶת שֶׁמַּמְהֶרֶת לֶחָשֵׁב גְּדוֹלָה קֹדֶם הַתִּינוֹק שָׁנָה אַחַת, הַבְּרִיאָה מְחַנְּכִין אוֹתָהּ לְשָׁעוֹת בִּשְׁנַת ט׳ וּבִשְׁנַת י׳, וּבִשְׁנַת י״א וי״ב מַשְׁלֶמֶת מִדְּרַבָּנָן, וּבִשְׁנַת י״ג מַשְׁלֶמֶת מִדְּאוֹרַיְתָא. וְהַחוֹלָה מְחַנְּכִין אוֹתָהּ לְשָׁעוֹת בִּשְׁנַת י׳ וי״א, וּמַשְׁלֶמֶת מִדְּרַבָּנָן בִּשְׁנַת י״ב, וּמִדְּאוֹרַיְתָא בִּשְׁנַת י״ג.

וּכְדֶרֶךְ שֶׁמְּחַנְּכִין אוֹתָם בַּאֲכִילָה, כָּךְ מְחַנְּכִין אוֹתָם בִּרְחִיצָה וְסִיכָה.

סִימָן תריז

עֲבָרוֹת וּמְנִיקוֹת מִתְעַנּוֹת וּמַשְׁלִימוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

עֻבָּרָה שֶׁהֵרִיחָה מַאֲכָל וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָהּ מְמֻנוּ תִּסְתַּכֵּן הִיא אוֹ הַוָּלָד, לוֹחֲשִׁין בְּאָזְנָהּ שֶׁהַיּוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים, אִם תִּתְיַשֵּׁב דַּעְתָּהּ מוּטָב, וְאִם לָאו תּוֹחֲבִין כּוּשׁ בְּרֹטֶב וּמַכְנִיסִין לְתוֹךְ פִּיהָ, אִם נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ מוּטָב, וְאִם לָאו נוֹתְנִין לָהּ מִן

הָרֹטֶב עַצְמוֹ, אִם נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ מוּטָב, וְאִם לֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ בָּזֶה, נוֹתְנִין לָהּ מִן הָאִסּוּר עַצְמוֹ.

וְכָתַב הָרַמְבַּ״ן: דַּוְקָא עֲבָרָה שֶׁאֵין לָנוּ אֹמֶד בְּיִשּׁוּב דַּעְתָּהּ, פְּעָמִים מִתְיַשֶּׁבֶת בְּרֹטֶב וּפְעָמִים שֶׁצְּרִיכָה לְשׁוּמָן עַצְמוֹ, אֲבָל חוֹלֶה שֶׁמַּאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְּקִיאִין, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִתְּחִלָּה דָּבָר הַצָּרִיךְ לוֹ וּכְדֵי הַצָּרִיךְ לוֹ עַל פִּי בְּקִיאִין.

וְכֵן כָּל אָדָם שֶׁהֵרִיחַ מַאֲכָל וְנִשְׁתַּנּוּ פָּנָיו, מְסוּכָּן הוּא אִם לֹא יִתְּנוּ לוֹ מִמֶּנּוּ, וּמֻתָּר לִתֵּן לוֹ.

יוֹלֶדֶת, תּוֹךְ שִׁלְשָׁה יָמִים לֹא תִתְעַנֶּה כְּלָל. מִשִּׁלְשָׁה עַד שִׁבְעָה, אִם אָמְרָה ׳צְרִיכָה אֲנִי׳ נוֹתְנִין לָהּ כְּמוֹ לְחוֹלֶה, מִכָּאן וָאֵילָךְ הִיא כִּשְׁאָר כָּל אָדָם.

סִימָן תריח

חוֹלֶה שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל, אִם יֵשׁ שָׁם רוֹפֵא בָּקִי שֶׁאוֹמֵר אִם לֹא יִתְּנוּ לוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיִּכְבַּד עָלָיו הַחוֹלִי וְיִסְתַּכֵּן, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר שֶׁמָּא יָמוּת.

וְאִם אֵין שָׁם רוֹפֵא מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהוֹדִיעוּהוּ שֶׁהוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים וְהוּא שׁוֹאֵל לֶאֱכֹל אֵין צָרִיךְ לְדַקְדֵּק עָלָיו יוֹתֵר.

וְאִם הוּא אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ, וַאֲפִלּוּ מֵאָה רוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, יִתְּנוּ לוֹ. וְאִם רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ, אֲפִלּוּ הוּא אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, יִתְּנוּ לוֹ.

וְאִם הוּא וְרוֹפֵא אֶחָד עִמּוֹ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ, אוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלוּם וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, לֹא יִתְּנוּ לוֹ עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנַיִם כְּנֶגֶד שְׁנַיִם.

וְאִם הוּא וְאֶחָד עִמּוֹ אוֹמְרִים צָרִיךְ, אוֹ שְׁנַיִם אוֹמְרִים צָרִיךְ, אֲפִלּוּ מֵאָה אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, וַאֲפִלּוּ הוּא אוֹמֵר עִמָּהֶם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, נוֹתְנִים לוֹ, שֶׁאֵין הוֹלְכִין בְּסַכָּנַת נְפָשׁוֹת אַחַר רֹב דֵּעוֹת, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁשְּׁנַיִם אוֹמְרִים צָרִיךְ יִתְּנוּ לוֹ.

וְאִם חוֹלֶה אוֹמֵר אֵינִי צָרִיךְ וְהָרוֹפֵא מְסַפֵּק, יִתְּנוּ לוֹ. אֲבָל אִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ וְהַחוֹלֶה מְסַפֵּק, לֹא יִתְּנוּ לוֹ.

אִיכָּא מַאן דְּאָמַר מִדְּקָתָנֵי ׳מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְּקִיאִין׳, שְׁמַע מִינָּהּ יָחִיד מֻמְחֶה וּמֻחְזָק בִּבְקִיאוּת וְרוֹפְאִים שֶׁאֵינָן חֲכָמִים וּמֻמְחִין כָּל כָּךְ הוֹלְכִין אַחַר הַבְּקִיאוּת.

וְאֵינוֹ נִרְאֶה לְהָרַמְבַּ״ן, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם רוֹפְאִים וְיוֹדְעִים בַּמְּלָאכָה, אֵין דִּבְרֵיהֶם שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. וּמִכָּל מָקוֹם בְּמוּפְלָג מֵהֶם בְּחָכְמָה חוֹשְׁשִׁין לְדִבְרָיו אִם אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם שְׁנַיִם.

וּמִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ״ם זַ״ל יֵרָאֶה שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר רֹב דֵּעוֹת וְאַחַר בְּקִיאוּת הָרוֹפְאִים, שֶׁכָּתַב: מְקֻצָּתָן אוֹמְרִים צָרִיךְ וּמְקֻצָּתָן אוֹמְרִים אֵינוֹ צָרִיךְ וְהוּא שׁוֹתֵק, הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב אוֹ אַחַר הַבְּקִיאִים. וְלֹא נִהְיָא אֶלָּא כִּדְפַרֵשְׁתִּי.

לֹא שָׁנָא עֲבָרָה שֶׁהֵרִיחָה, אוֹ חוֹלֶה שֶׁמַּאֲכִילִין אוֹתוֹ, אִם יַסְפִּיק לָהֶם שֶׁיִּתְּנוּ לָהֶם מְעַט מְעַט פָּחוֹת מִכְּשִׁעוּר בְּהֶפְסֵק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף כְּכוֹתֶבֶת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס, נוֹתְנִין לָהֶם מְעַט מְעַט כְּדֵי לְהָקֵל הָאִסּוּר מֵעֲלֵיהֶם. אֲבָל אִם רוֹאִין שֶׁצְּרִיכִין לִכְשִׁעוּר בְּיַחַד, יִתְּנוּ לָהֶן מִיָּד.

מִי שֶׁאָחֲזוֹ בֶּלְמוּס - וְהוּא חוֹלִי שֶׁבָּא מֵחֲמַת רַעֲבוֹן וְסִימָנָיו שֶׁעֵינָיו כֵּהוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו. וַאֲפִלּוּ דָּבָר אִסּוּר מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, אִם אֵין כָּאן שֶׁל הֶתֵּר. וְאִם יֵשׁ כָּאן שֶׁנִּי מִינֵי אִסּוּרִין אֶחָד חָמוּר מֵחֲבֵרוֹ, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַקַּל תְּחִלָּה.

חוֹלֶה שֶׁאָכַל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְנִתְיַשְּׁבָה דַּעְתּוֹ בְּעִנְיַן שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵךְ, הָיָה אוֹמֵר אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּבוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם.

סִימָן תריט

עַרְבִית נִכְנָסִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְנוֹהֲגִין בְּאַשְׁכְּנַז שֶׁקֹּדֶם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ מַתִּירִין לְכָל הָעֲבֵרָיְנִים כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל עִמָּהֶן, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא יְבַקְּשׁוּ שֶׁיַּתִּירוּ לָהֶם, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא: כָּל תַּעֲנִית צִבּוּר

שֶׁאֵין בּוֹ מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ תַּעֲנִית שֶׁהֲרֵי חֶלְבְּנָה רֵיחָהּ רַע וּמְנָאָהּ הַכָּתוּב עִם סַמָּנֵי הַקְּטֹרֶת.

וְאוֹמְרִין בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: ׳בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה וּבִישִׁיבָה שֶׁל מַטָּה, עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת הַקָּהָל, אָנוּ מַתִּירִין לְהִתְפַּלֵּל עִם הָעֲבָרְיָנִים׳.

וּמוֹצִיא שְׁלִיחַ צִבּוּר סֵפֶר תּוֹרָה וְאוֹחֲזָהּ בְּחֵיקוֹ, וְאוֹמֵר ׳כָּל נִדְרֵי וֶאֱסָרֵי וְכוּ׳ דִּי נִדְרָנָא וְדִי אִשְׁתְּבַעְנָא וּדְאַחֲרִימְנָא מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁעָבַר עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה׳, שֶׁמְּכַוְּנִין לְהַתִּיר הַנְּדָרִים וְהַחֲרָמוֹת וְהַשְּׁבוּעוֹת אוּלַי עָבְרוּ עֲלֵיהֶן וּכְדֵי לִנָּצֵל מִן הָעֹנֶשׁ.

וְהוּקְשָׁה לְרַבֵּנוּ תָּם: מַה מּוֹעִיל לְהַתִּיר עַל מַה שֶׁעָבְרוּ כְּבָר. וְהִנְהִיג לוֹמַר ׳מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים זֶה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים הַבָּא עָלֵינוּ׳, וְגַם הִנְהִיג לוֹמַר ׳דִּי נִדְרָנָא וּדְמִשְׁתְּבַעְנָא׳, כִּי אָמַר שֶׁפָּשַׁט זֶה הַמִּנְהָג מִמַּה דְּתָנַן בִּנְדָרִים: הָרוֹצֶה שֶׁלֹּא יִתְקַיְּמוּ נְדָרָיו שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, יַעֲמֹד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיֹאמַר כָּל נְדָרִים שֶׁאֲנִי עָתִיד לִדּוֹר בְּזוֹ הַשָּׁנָה יִהְיוּ בְּטֵלִים, וְהוּא שֶׁלֹּא יִזְכּוֹר לִתְנָאוֹ בִּשְׁעַת הַנֵּדֶר, שֶׁאִם הוּא זוֹכֵר לִתְנָאוֹ וַאֲפִלּוּ הָכִי הוּא נוֹדֵר, הֲרֵי מְבַטֵּל הַתְּנַאי וְהַנֵּדֶר קַיָּם, אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ זוֹכֵר לִתְנָאוֹ אָז מוֹעִיל הַתְּנַאי. וּלְכָךְ צָרִיךְ לוֹמַר ׳כִּלְהוֹן אִחֲרַטְנָא בְּהוֹן׳, כְּלוֹמַר אִם אֶשְׁכַּח וְאֶדּוֹר מֵעַתָּה אֲנִי מִתְחָרֵט עֲלֵיהֶם וּמַתְנָה שֶׁיִּהוּ בְּטֵלִים. וּמִיהוּ בְּטוּל זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא לִנְדָרֵי עַצְמוֹ וּשְׁבוּעָה שֶׁיִּשָּׁבַע מֵעַצְמוֹ, אֲבָל נֵדֶר שֶׁחָבְרוּ מַדִּירוֹ וּשְׁבוּעָה שֶׁחָבְרוּ אוֹ בֵּית דִּין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ אֵין מוֹעִיל לָהֶם בְּטוּל.

וְכָתַב אֲדוֹנִי הָרֹא״שׁ זַ״ל: וּמִיהוּ נִרְאֶה כְּמִנְהָג הַקְּדָמוֹנִים, דְּכָל לְשׁוֹן כָּל נִדְרֵי מוּכָח שֶׁנִּתְקַן עַל הַנְּדָרִים שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה וּמַתִּירִין אוֹתָם כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהָעֹנֶשׁ, וּלְכָךְ אוֹמְרִים אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְאוֹמְרִים ״וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, כִּי צְרִיכִין כַּפָּרָה לְאוֹתָן שֶׁעָבְרוּ.

וּבְסִגְנוֹן זֶה כָּתַב רַב סְעַדְיָה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יֵשׁ שֶׁעוֹשִׂין כֵּן, עוֹמֵד שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּלֵיל צוֹם כִּפּוּר וְאוֹמֵר ׳כָּל נִדְרֵי וַחֲרָמֵי וֶאֱסָרֵי וּשְׁבוּעֵי וְקוֹנָמֵי שֶׁנָּדַרְנוּ וְשֶׁהֶחֱרַמְנוּ וְשֶׁאָסַרְנוּ וְשֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ וְשֶׁקִּיַּמְנוּ עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁעָבַר עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים זֶה שֶׁאֵין בּוֹ מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ תַּעֲנִית שֶׁהֲרֵי חֶלְבְּנָה רֵיחָהּ רַע וּמְנָאָהּ הַכָּתוּב עִם סַמָּנֵי הַקְּטֹרֶת׳, כָּלָם חָזַרְנוּ בָּהֶם וּבָאנוּ לִפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְאִם נָדַרְנוּ אֵין כָּאן נֵדֶר, וְאִם אָסַרְנוּ אֵין כָּאן אִיסָר, אִם חֵרֶם הֶחֱרַמְנוּ אֵין כָּאן חֵרֶם, אִם שְׁבוּעָה נִשְׁבַּעְנוּ אֵין כָּאן שְׁבוּעָה, אִם קִיּוּם קִיַּמְנוּ אֵין כָּאן קִיּוּם, בָּטֵל הַנֵּדֶר מֵעִקָּרוֹ, בָּטֵל הָאִיסָר מֵעִקָּרוֹ, בָּטְלָה הַשְּׁבוּעָה מֵעִקָּרָהּ, בָּטֵל הַקִּיּוּם מֵעִקָּרוֹ [בָּטֵל הַחֵרֶם מֵעִקָּרוֹ], אֵין כָּאן לֹא נֵדֶר וְלֹא אִיסָר וְלֹא חֵרֶם וְלֹא שְׁבוּעָה וְלֹא קִיּוּם, יֵשׁ בְּכָאן מְחִילָה וּסְלִיחָה וְכַפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל הָעָם בִּשְׁגָגָה׳.

וְכָתַב עוֹד: דְּכִי תַּקּוֹן רַבָּנָן לוֹמַר כָּל נִדְרֵי לְעֵדָה שֶׁשִּׁגְגָה וְאָסְרָה אִיסָר עַל נַפְשָׁהּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּגוֹן נִדְרֵי שְׁגָגוֹת וַאֲנָסִין וְשִׁגְגַת צִבּוּר כִּדְכְתִיב ״וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, אֲבָל מִי שֶׁנִּשְׁבַּע כָּל הַשָּׁנָה לְהַתִּיר שְׁבוּעָה וּלְבַטָּלָהּ לֹא.

וְנוֹהֲגִין לְאָמְרוֹ קֹדֶם בָּרְכוּ, מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן: ׳אֵין נִשְׁאָלִין לִנְדָרִים בְּשַׁבָּת אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת׳.

אֲבָל רַב נַטְרוֹנַאי כָּתַב: אֵין נוֹהֲגִין לֹא בִּשְׁתֵּי יְשִׁיבוֹת וְלֹא בְּשׁוּם מָקוֹם לְהַתִּיר נְדָרִים לֹא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא שָׁמַעְנוּ שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת אוֹמְרִים ׳כָּל נִדְרֵי׳, אֲבָל אָנוּ לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, דְּמַה מּוֹעִיל הַתָּרָה לְמִי שֶׁמַּתְנָה אַחַר נִדְרוֹ שֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל, הִלְכָּךְ אֵין אָנוּ סוֹבְרִין וְלֹא נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת כֵּן.

וְכֵן כָּתַב רַב הַאי: אֵין מַתִּירִין נְדָרִים לֹא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְלֹא שָׁמַעְנוּ מֵרַבּוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין כֵּן כָּל עִקָּר, אַף אַתֶּם הַחְמִירוּ כְּמוֹתֵנוּ וְאַל תִּשָּׁנוּ מִמִּנְהָג הַיְשִׁיבוֹת.

וּכְבָר פָּשַׁט הַמִּנְהָג בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת לְאָמְרוֹ.

וְאַחַר שֶׁאָמַר כָּל נִדְרֵי מְבָרֵךְ ׳שֶׁהֶחֱיָנוּ׳, דְּקַיְּמָא לָן שֶׁאוֹמְרִים זְמַן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּזְמַן אוֹמְרוֹ אֲפִלּוּ בַּשּׁוּק אֶלָּא שֶׁתִּקְּנוּ לְאָמְרוֹ עַל הַכּוֹס, וְהָכָא אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ עַל הַכּוֹס, דְּאִי אָמַר זְמַן קִבְּלֵיהּ לְיוֹם הַכִּפּוּרִים עֲלֵיהּ וְאִיתְסַר לְמִשְׁתֵּי, וְלֹא יָהֲבִינַן לֵיהּ לְתִינוֹק דִּלְמָא אָתֵי לְמִיסְרַךְ - פֵּרוּשׁ יָבֹא לִשְׁתּוֹת אַף לְאַחַר שֶׁיַּגְדִּיל.

וְכָתַב רַב עַמְרָם: מִנְהַג שֶׁלָּנוּ אַחַר שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, חוֹזְרִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית, וְכֵיוָן שֶׁעָמַד שְׁלִיחַ צִבּוּר לִפְרֹס עַל שְׁמַע מְבָרֵךְ ״שֶׁהֶחֱיָנוּ״ וְאַחַר כָּךְ מַתְחִיל ״וְהוּא רַחוּם״, וְכָל כָּךְ לָמָּה? שֶׁמָּא יֵשׁ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא בֵּרֵךְ, אֲבָל אִם יָחִיד רוֹצֶה לְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ שֶׁזְּמַן אוֹמְרוֹ וַאֲפִלּוּ בַּשּׁוּק. וְכֵן כָּתַב רַב פַּלְטוֹי. וְרַב סְעַדְיָה כָּתַב שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית בֵּין בְּיָחִיד בֵּין בְּצִבּוּר, וְאָמַר רַב הַאי נוֹהֲגִין אָנוּ כְּרַב סְעַדְיָה. וְהַמִּנְהָג עַתָּה כְּרַב עַמְרָם.

וְקוֹרִין שְׁמַע בְּבִרְכוֹתֶיהָ. וְנוֹהֲגִין בְּאַשְׁכְּנַז לוֹמַר ״בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד״ בְּקוֹל רָם, וּסְמַךְ לַדָּבָר בְּמִדְרַשׁ וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים רַבָּה בְּפָרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן (פָּרָשָׁה ב, לו): כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לָרָקִיעַ שָׁמַע לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁהָיוּ מְקַלְסִין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וְהוֹרִידוֹ לְיִשְׂרָאֵל, לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְאָדָם שֶׁגָּנַב הוּרְמִין – פֵּרוּשׁ חֵפֶץ נָאֶה, מִתּוֹךְ פַּלְטְרִין שֶׁל מֶלֶךְ נְתָנוֹ לְאִשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ אַל תִּתְקַשְׁטִי בּוֹ אֶלָּא בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתֵךְ. לָכֵן כָּל הַשָּׁנָה אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּלַחַשׁ וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּפַרְהֶסְיָא לְפִי שֶׁאָנוּ כְּמַלְאָכִים.

וְחוֹתְמִין ״וּפְרוֹס עָלֵינוּ״ וְכוּ׳. וּמִתְפַּלְּלִין הַצִּבּוּר שֶׁבַּע בְּרָכוֹת. וְאוֹמְרִים ״זָכְרֵנוּ״ בְּאָבוֹת, ו״מִי כָמוֹךָ״ בִּגְבוּרוֹת, ״וּבְכֵן״ בְּאַתָּה קָדוֹשׁ, וְחוֹתְמִין ״הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ״. אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, יַעֲלֶה וְיָבֹא, מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ, קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְחוֹתְמִין ״מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וּמַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים״. וְאִם חָל בְּשַׁבָּת אוֹמֵר ״וַתִּתֶּן לָנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם הַמָּנוֹחַ הַזֶּה וְאֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה״ וְחוֹתֵם ״מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים״.

וְכָתַב הַרִי״ץ גִּיאַת שֶׁאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא, מְלוֹךְ, מְחוֹל. וְרַב עַמְרָם לֹא כָּתַב לֹא מְלוֹךְ וְלֹא יַעֲלֶה וְיָבֹא אֶלָּא מְחוֹל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ. וּבְאַשְׁכְּנַז נוֹהֲגִין לוֹמַר יַעֲלֶה וְיָבֹא וּמְחוֹל וְלֹא מְלוֹךְ. וּבִסְפָרַד נוֹהֲגִין לוֹמַר גַּם מְלוֹךְ.

וְאוֹמֵר עֲבוֹדָה, וְהוֹדָאָה, וּבִרְכַּת הַשָּׁלוֹם, וּדְוִי כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּמִנְחָה (סִימָן תרז). וְאֵין חֲזָרַת תְּפִלָּה לִשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּעַרְבִית, אֶלָּא מַתְחִיל בִּסְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ, וְאוֹמֵר הַוִּדּוּיִם כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר בְּאַשְׁמֹרֶת.

וְאִם חָל בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר ״וַיְכוּלּוּ״ וּבִרְכַּת ״מָגֵן אָבוֹת בִּדְבָרוֹ״ כְּמוֹ בִּשְׁאָר שַׁבָּתוֹת, וְחוֹתֵם ״מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת״ וְאֵינוֹ מַזְכִּיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאַחַר כָּךְ סְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים.

וְאִיתָא בִּפְרָקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פֶּרֶק מד) שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲמִיד אֶחָד לִימִין שְׁלִיחַ צִבּוּר וְאֶחָד לִשְׂמֹאלוֹ, כְּדִכְתִיב (שְׁמוֹת יז, יב): ״וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד״, וּמִזֶּה נָהֲגוּ לְהַעֲמִיד סְגָן אֵצֶל שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

וְעוֹד נָהֲגוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה בְּאַשְׁכְּנַז שֶׁעוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם, עַל פִּי הַמִּדְרָשׁ שֶׁכָּתַבְתִּי (סִימָן תרו) ״וְאֵין לָהֶם קֻפָּצִים כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת״.

וְעוֹד נָהֲגוּ לָלוּן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאוֹמְרִים שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת כָּל הַלַּיְלָה, וְנִרְאֶה לִי שֶׁלָּקְחוּ מֵהָא דְּתָנַן: מְיַקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים כָּל הַלַּיְלָה, וּמִנְהָג אֲבוֹתֵינוּ תּוֹרָה הִיא.

סִימָן תרכ

שַׁחֲרִית מַשְׁכִּימִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמְסַדְּרִין הַבְּרָכוֹת, וְאוֹמְרִים פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה כְּמוֹ בְּשַׁבָּת. וּבִסְפָרַד נוֹהֲגִין לְהַרְבּוֹת בְּמִזְמוֹרִים מְעַנְּיָנוֹ שֶׁל יוֹם. וְטוֹב שֶׁלֹּא לְהַאֲרִיךְ בָּהֶם כָּל כָּךְ כְּדֵי לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ.

וְכָתַב רַב עַמְרָם: וְעוֹמֵד שְׁלִיחַ צִבּוּר לִפְנֵי הַתֵּבָה וְאוֹמֵר נִשְׁמַת. וְאִם יֵשׁ מִנְהָג בְּיוֹצֵר אוֹר וּבְאַהֲבָה רַבָּה וּבֶאֱמֶת וְיַצִּיב לוֹמַר תּוֹסֶפֶת, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְכֵן נוֹהֲגִין בְּאַשְׁכְּנַז. אֲבָל יוֹתֵר נָכוֹן מִנְהַג טוֹלִיטוֹלָא שֶׁאֵין מוֹסִיפִין בָּהֶן, וּכְבָר הֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה בִּתְפִלַּת הַחֹל (לְעֵיל סִימָן סח).

וּמִתְפַּלְּלִין הַצִּבּוּר שֶׁבַּע בְּרָכוֹת כְּמוֹ בְּשֶׁל עַרְבִית. וְאַחַר כָּךְ מַחֲזִיר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה. וְכָתַב רַב עַמְרָם: וְיוֹרֵד הַשְׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר בְּ״מָגֵן״

וּבְ׳מִחַיֶּה׳ וּבְ׳הָאֵל הַקָּדוֹשׁ׳ דִּבְרֵי רְצוּי וּסְלִיחָה, וְלֹא דָּבָר קָצוּב הוּא וְלֹא חוֹבָה, אֶלָּא שֶׁבַח וְהוֹדָאָה וְהַזְכָּרַת זְכוּת אָבוֹת, וּמַה שֶּׁיִּרְצוּ אוֹ לְהַרְבּוֹת אוֹ לְמַעֵט הָרְשׁוּת בְּיָדָם, וּלְפָנֵינוּ אֵין אוֹמְרִים אֶלָּא דָּבָר מוּעָט בְּשָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת, אֲבָל סְלִיחוֹת וְרַחֲמִים חוֹבַת הַיּוֹם הֵם.

וְאוֹמֵר אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, מְחוֹל עַד ׳לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ׳, וְדוּי, עַל חֵטְא, כִּי אַתָּה סָלְחָן, וְאַחַר כָּךְ יַעֲלֶה וְיָבֹא, וְקַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְכוּ׳, רְצֵה וַעֲבוֹדָה, וְהוֹדָאָה, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים.

וְכָתַב בַּעַל הָעִטּוּר: שַׁחֲרִית מִתְוַדֶּה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְכֵן בְּמוּסָף וּבְמִנְחָה, אֲבָל בִּנְעִילָה פַּעַם אַחַת. וְהֵן עֶשְׂרָה וְדוּיִם כְּנֶגֶד עֶשֶׂר פְּעָמִים שֶׁמַּזְכִּיר כֹּהֵן גָּדוֹל אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבַלַּיְלָה אֵינוֹ מִתְוַדֶּה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁאֵינוֹ מִתְוַדֶּה אֶלָּא לְכָל תְּפִלָּה פַּעַם אַחַת, וְהַצִּבּוּר פַּעַם אַחַת חֲצִי שְׁמוֹנֶה, וּשְׁתֵּי פְּעָמִים בָּעֶרֶב אַחַת בְּמִנְחָה וְאַחַת בְּעַרְבִית.

וּמַה טּוֹב וּמַה נָּעִים מִנְהַג טוּלִיטוּלָא שֶׁכְּשֶׁמְּסַיְּמִים שְׁלִיחַ צִבּוּר חֲזָרַת כָּל הַתְּפִלָּה, אַחַר כָּךְ מַתְחִיל הַפִּיּוּטִים וְהַסְּלִיחוֹת וּמַאֲרִיךְ בָּהֶן כְּפִי רְצוֹנוֹ, מִמִּנְהַג אַשְׁכְּנַז שֶׁאוֹמְרִים כָּל הַפִּיּוּטִים וְהַסְּלִיחוֹת בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה.

וְטוֹב לְקַצֵּר בַּפִּיּוּטִים וּבַסְּלִיחוֹת שַׁחֲרִית כְּדֵי לְמַהֵר בְּעִנְיַן שֶׁיִּתְפַּלֵּל מוּסָף קֹדֶם שֶׁבַע שָׁעוֹת, כִּי אִם יְאַחֲרוּ עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַן הַמִּנְחָה, יִצְטָרְכוּ לְהַקְדִּימָהּ כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ, לְכָךְ צְרִיכִין לְמַהֵר כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ מוּסָף קֹדֶם שָׁעָה שְׁבִיעִית. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה שֶׁהָיוּ מִתְאַחֲרִין, הָיָה מִתְפַּלֵּל מוּסָף יְחִידִי כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל בִּזְמַנָּהּ.

לְגָאוֹן: מִנְהַג שֶׁל יְשִׁיבָה בְּשַׁחֲרִית חָמֵשׁ פְּעָמִים ׳וַיַּעֲבֹר׳, וּבְמוּסָף שֶׁבַע, וּבְמִנְחָה שֵׁשׁ, וּבִנְעִילָה שָׁלֹשׁ. וַאֲבִי הָעֶזְרִי כָּתַב: קִבַּלְתִּי שֶׁבִּתְפִלַּת יוֹצֵר צָרִיךְ לוֹמַר שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים ׳וַיַּעֲבֹר׳ כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת. וְרַב נַטְרוֹנַאי כָּתַב: מִנְהַג בְּשַׁחֲרִית אוֹמֵר שֶׁבַע סְלִיחוֹת, וּבְמוּסָף חָמֵשׁ, וּבְמִנְחָה שָׁלֹשׁ, וְאִם יֵשׁ פְּנַאי אוֹמֵר חָמֵשׁ.

סִימָן תרכא

וּמוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים. בְּאֶחָד קוֹרִין שִׁשָּׁה בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת מֵרֵישׁ סִדְרָא עַד ״וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה״. וְאִם חָל בְּשַׁבָּת קוֹרִין שִׁבְעָה. וּמַפְטִיר קוֹרֵא בַּשְּׁנִיָּה בְּפָרָשַׁת קָרְבָּנוֹת שֶׁבְּפִנְחָס ״וּבְעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ״, וּמַפְטִיר בִּישַׁעְיָה ״כֹּה אָמַר רָם וְנִשָּׂא״ עַד ״כִּי פִּי ה׳ דִּבֵּר״.

וּמַחֲזִירִין סֵפֶר תּוֹרָה לְמְקוֹמוֹ, וְאוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר קַדִּישׁ. וּמִתְפַּלְּלִין הַצִּבּוּר מוּסָף, אָבוֹת, וּגְבוּרוֹת, וּקְדֻשַּׁת הַשֵּׁם, אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ מְחוֹל וְכוּ׳, עֲבוֹדָה, וְהוֹדָאָה, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים, וּוִדּוּי.

וּמַחֲזִיר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה. אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ וְכוּ׳, וְאוֹמֵר עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ, אוֹחִילָה, אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ הֱיֵה עִם פִּיפְיוֹת שְׁלוּחֵי עַמְּךָ, וְסֵדֶר עֲבוֹדָה, וְהַוִּדּוּי שֶׁהָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְוַדֶּה וְאוֹמֵר וּמַזְכִּיר הַשֵּׁם עֶשְׂרָה פְּעָמִים, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל וִדּוּי, וְאֶחָד בַּגּוֹרָלוֹת שֶׁאוֹמֵר ״לַה׳ חַטָּאת״.

וְתַנְיָא: כֵּיצַד מִתְוַדֶּה? אוֹמֵר עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי חָטָאתִי דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי. וּפָסַק רַב סְעַדְיָה כְּרַבִּי מֵאִיר, וְכֵן פָּסַק ה״ר יִצְחָק גִּיאַת וּבַעַל הָעִטּוּר. אֲבָל רִי״ף פָּסַק כְּרַבָּנָן, וְכֵן כָּתַב בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת וְרַב פַּלְטוֹי וְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל, וְהָכִי נְהִיגֵי כְּרַבָּנָן.

וְיֶלְפִינַן מִקְּרָא שֶׁוִּדּוּי שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים צָרִיךְ לוֹמַר בּוֹ ׳אָנָּא הַשֵּׁם׳. וְזֶה נָסְחוֹ ׳אָנָּא הַשֵּׁם חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי, אָנָּא הַשֵּׁם כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי, כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ (ויקרא טז, ל) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ״. וּבַוִּדּוּי הַשֵּׁנִי הָיָה מוֹסִיף ׳אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עִם קְדוֹשֶׁךָ׳. וּבַוִּדּוּי הַשְּׁלִישִׁי שֶׁעַל הַשָּׂעִיר הֱיֵה מִתְוַדֶּה עַל יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אוֹמֵר ׳אָנָּא הַשֵּׁם חָטְאוּ עָווּ פָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, אָנָּא הַשֵּׁם כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים לַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטְאוּ וְשֶׁעָוּוּ וְשֶׁפָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כַּכָּתוּב׳ וְכוּ׳.

וְתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא (יוֹמָא פֶּרֶק ב הֲלָכָה א): ׳אָנָא הַשֵּׁם עָוִיתִי וְכוּ׳ וְאָנָא הַשֵּׁם כַּפֵּר נָא׳, וְכֵן יֵשׁ בְּמִקְצָת גִּרְסָאוֹת וּבַשֵּׁנִי ׳בַּשֵּׁם׳. וְאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי (יוֹמָא פֶּרֶק ג הֲלָכָה ז): אָמַר רַבִּי חַגַּי בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה אוֹמֵר אָנָּא הַשֵּׁם וּבַשְּׁנִיָּה אָנָּא בַּשֵּׁם.

וְכָתַב רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל לֹא מַשְׁגְּחִינַן בְּרַבִּי חַגַּי לְגַבֵּי מַתְנִיתִין. וּבְסֵדֶר שֶׁל ר׳ שְׁלֹמֹה הַבַּבְלִי כָּתַב בִּשְׁנֵיהֶם ׳הַשֵּׁם׳. אֲבָל בְּסֵדֶר אַתָּה כּוֹנַנְתָּה כָּתַב בָּרִאשׁוֹנָה ׳אָנָּא הַשֵּׁם׳ וּבַשְּׁנִיָּה אָנָּא בַּשֵּׁם׳.

וְכֵן כָּתַב אֲבִי הָעֶזְרִי: כֵּיוָן שֶׁפֵּרֵשׁ רַבִּי חַגַּי דְּבָרִאשׁוֹנָה הָיָה אוֹמֵר אָנָּא הַשֵּׁם וּבַשְּׁנִיָּה אָנָּא בַּשֵּׁם הָכִי עָבְדִינַן, דַּאֲמוֹרָאֵי בְּקִיאֵי בְּגִירְסָא טְפֵי מִינָּן, וּסְבוּרְנִי דְּבָרִאשׁוֹנָה הָיָה אוֹמֵר כֹּהֵן גָּדוֹל אָנָּא הַשֵּׁם וּבַשְּׁנִיָּה אָנָּא בַּשֵּׁם [אֶלָּא שֶׁהַמִּשְׁנָה נִשְׁנֵית בִּלְשׁוֹן הָעוֹלָם].

וְרַב הַאי כָּתַב: לֹא בְּלָשׁוֹן זֶה הָיָה אוֹמֵר כֹּהֵן גָּדוֹל אָנָּא הַשֵּׁם, אֶלָּא שֵׁם שֶׁל מ״ב אוֹתִיּוֹת, וַעֲדַיִן מָצוּי הוּא בַּיְשִׁיבָה בְּקַבָּלָה וְיָדוּעַ הוּא לַחֲכָמִים, וְכֵן כְּשֶׁהָיָה אוֹמֵר ״לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ״ הָיָה אוֹמֵר שֵׁם הַמְפֹרָשׁ.

וְכָתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל: וְאֵין נִרְאִין לִי דְּבָרָיו, דְּכֵיוָן דְּיָלְפִינַן בִּגְזֵרָה שָׁוָה הַזְכָּרַת הַשֵּׁם שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת אֵין לְשַׁנּוֹת, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁהוּא כָּתוּב בַּפָּסוּק הוּא מַזְכִּירוֹ, אֶלָּא שֶׁמַּזְכִּירוֹ כִּכְתִיבָתוֹ וְהוּא שֵׁם הַנִּקְרָא שֵׁם הַמְפֹרָשׁ, וְהוּא מָקוֹר לְכָל הַשֵּׁמוֹת וְכֻלָּם נֶאֱצָלִים מִמֶּנּוּ וְעָלָיו נֶאֱמַר (סַנְהֶדְרִין צ.) הַהוֹגֶה הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם, שֶׁאֵין לְהַזְכִּירוֹ בַּגְּבוּלִין. עַד כָּאן.

כָּתַב רַב סְעַדְיָה שֶׁרָאוּי לוֹמַר לִפְנֵי הַשֵּׁם תִּטְהָרוּ, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר אָנָּא הַשֵּׁם. וְכָתַב הַרִי״ץ גִּיאַת: וְאִם אָמַר לִפְנֵי יְיָ אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דִּקְרָא הוּא דְּקָרֵינַן וְאֵין אָנוּ הוֹגִים הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו.

וְכָתַב אֲבִי הָעֶזְרִי: עַל כָּל אַזְכָּרָה הָיוּ מְבָרְכִין וְכוֹרְעִין לְכְבוֹד הַשֵּׁם, וְכֵן מָצִינוּ בְּסִפְרִים הַחִיצוֹנִים (עֵין הֵיכָלוֹת רַבָּתִי פֶּרֶק כא) כְּשֶׁמָּסַר רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנֶה אֶת הַשֵּׁם לְתַלְמִידָיו צִוָּה לָהֶם לִכְרֹעַ וְלִפּוֹל עַל פְּנֵיהֶם, וְכֵן אָנוּ עוֹשִׂין לְדוּגְמָא. וְזֶהוּ שֶׁיִּסֵּד הַפַּיִט ׳וְאַף הוּא הָיָה מְכַוֵּן לִגְמוֹר אֶת הַשֵּׁם כְּנֶגֶד הַמְבָרְכִין׳, שֶׁהָיָה מַאֲרִיךְ בַּשֵּׁם בְּנָעִימוּת קוֹל עַד שֶׁהָיוּ כּוֹרְעִין וְאוֹמְרִים ׳בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׳ וְאָז מְסַיֵּם ׳תִּטְהָרוּ׳.

וְאָמַר רַב נַטְרוֹנַאי: אֵין אוֹמְרִים סֵדֶר עֲבוֹדָה לֹא בְּשַׁחֲרִית וְלֹא בְּמִנְחָה אֶלָּא בְּמוּסָף, שֶׁמַּזְכִּיר סֵדֶר עֲבוֹדָה וְהַהַזָּאוֹת שֶׁבִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, וְכֵיוָן שֶׁמַּזְכִּיר בְּמוּסָף לָמָּה יַחֲזֹר וַיַּזְכִּיר. וְכֵן הַמִּנְהָג בִּשְׁתֵּי יְשִׁיבוֹת. וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר מְחוֹל, וְדוּי, עֲבוֹדָה, וְהוֹדָאָה, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים, וְקִדּוּשׁ.

סִימָן תרכב

לְמִנְחָה, אוֹמְרִים אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן. וְיֵרָאֶה שֶׁאֵין לוֹמַר ׳וַאֲנִי תְּפִלָּתִי׳ אַף אִם חָל בְּשַׁבָּת, כִּי מַה שֶּׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת הוּא עַל פִּי הַמִּדְרָשׁ ״יָשִׂיחוּ בִי יוֹשְׁבֵי שָׁעַר וּנְגִינוֹת שׁוֹתֵי שֵׁכָר״ – אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוּמּוֹת הָעוֹלָם כְּשֶׁשּׁוֹתִין וּמִשְׁתַּכְּרִין יוֹשְׁבִין וּמְנַגְּנִין, וַאֲנִי לֹא כֵּן אֶלָּא ״וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ ה׳ עֵת רָצוֹן״, אַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אֲנִי בָּא לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ. וְעַל כֵּן נוֹהֲגִין לוֹמַר אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ, וְזֶה לֹא שַׁיָּךְ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְאַפּוּקֵי מִמִּנְהָג טוּלִיטוּלָא שֶׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּכָל פַּעַם אֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּחוֹל.

וּמוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין בּוֹ שְׁלֹשָׁה בְּפָרָשַׁת עֲרָיוֹת עַד סוֹף הַפָּרָשָׁה, וְהַשְּׁלִישִׁי הוּא הַמַּפְטִיר, וּמַפְטִיר בְּיוֹנָה וּמְסַיֵּם ״מִי אֵל כָּמוֹךָ״, וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּרַךְ בְּשַׁחֲרִית. וְאִם חָל בְּשַׁבָּת מַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת וְחוֹתֵם בָּהּ בְּשֶׁל שַׁבָּת כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה. וּמַחֲזִיר סֵפֶר תּוֹרָה לִמְקוֹמוֹ.

וּמִתְפַּלְּלִין צִבּוּר כְּמוֹ בְּשַׁחֲרִית, וּמַחֲזִיר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה וְהַוִּדּוּי כְּמוֹ בְּשַׁחֲרִית.

וְכָתַב רַב עַמְרָם: בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה אֵין אוֹמְרִים לְפָנֵינוּ לֹא סְלִיחָה וְלֹא רַחֲמִים, אֶלָּא אַחַר סִיּוּם תְּפִלָּתוֹ אוֹמֵר אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ.

אֲבָל רַב נַטְרוֹנַאי כָּתַב: הָרוֹצֶה לוֹמַר סְלִיחוֹת בְּמִנְחָה הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, שֶׁיּוֹם סְלִיחָה הוּא וּבְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה רָאוּי לוֹמַר, וְכֵן הַמִּנְהָג בִּשְׁתֵּי

יְשִׁיבוֹת. וְכֵן הַמִּנְהָג עַתָּה לוֹמַר סְלִיחוֹת בְּכָל אַרְבַּע תְּפִלּוֹת. וְאִם חָל בְּשַׁבָּת אוֹמֵר צוּ״צ.

וְכָתַב רַב עַמְרָם שֶׁאֵין נְשִׁיאוּת כַּפַּיִם בְּמִנְחָה, אֲבָל בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת כָּתַב שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, וּבְאַשְׁכְּנַז נוֹהֲגִין כְּרַב עַמְרָם.

סִימָן תרכג

וּמַאֲרִיכִין בִּסְלִיחוֹת וּבְרַחֲמִים עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת נְעִילָה. וּזְמַנָּהּ סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה כְּשֶׁהַחַמָּה בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת. וְיֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יְאַחֲרוּ לְהִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בַּלַּיְלָה, אֶלָּא סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה בְּעִנְיַן שֶׁיְּסַיְּמוּ אוֹתָהּ עִם צֵאת הַכּוֹכָבִים.

וְזֶה סִדְרָהּ. אוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר אַשְׁרֵי וְקַדִּישׁ. וְרַב עַמְרָם כָּתַב אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל. וְאֵין נוֹהֲגִין עַתָּה לוֹמַר וּבָא לְצִיּוֹן אֶלָּא בְּמִנְחָה.

וּמִתְפַּלְּלִין שֶׁבַע בְּרָכוֹת כְּמוֹ בְּמִנְחָה, אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר בִּמְקוֹם ׳וְכָתְבֵנוּ׳ ׳וְחָתְמֵנוּ׳, וּבְהוֹדָאָה בִּמְקוֹם ׳וּכְתוֹב לְחַיִּים׳ ׳וַחֲתוֹם לְחַיִּים׳, וּבְשִׂים שָׁלוֹם בִּמְקוֹם ׳נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב׳ ׳נִזָּכֵר וְנֵחָתֵם׳. וְרַב עַמְרָם כָּתַב בִּמְקוֹם ׳זָכְרֵנוּ׳ ׳חָתְמֵנוּ׳ וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן. וְאֵין לוֹמַר בְּמִי כָּמוֹךָ ׳חוֹתֵם יְצוּרָיו׳ בִּמְקוֹם ׳זוֹכֵר׳. וְאוֹמֵר וִדּוּי. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְ׳אַתָּה יוֹדֵעַ׳ אוֹמֵר ׳אַתָּה נוֹתֵן יָד לַפּוֹשְׁעִים׳ וְכוּ׳ עַד ׳כִּי אַתָּה סָלְחָן׳.

וּבְסֵדֶר רַב עַמְרָם אֵינוֹ חוֹתֵם כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ חוֹתֵם בִּשְׁאָר הַתְּפִלּוֹת. וְנִרְאֶה דַּאֲפִלּוּ לְמִי שֶׁפּוֹסֵק (לְעֵיל סִימָן תרז) שֶׁאֵין לַחְתֹּם בִּשְׁאָר תְּפִלּוֹת, שֶׁאֵינוֹ גּוֹרֵס ׳וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל מָקוֹם שֶׁזָּקוּק לְשֶׁבַע חוֹתְמִין׳, אֶלָּא גּוֹרֵס ׳וְחוֹתְמִין בְּבָרוּךְ׳, מִכָּל מָקוֹם בִּתְפִלַּת נְעִילָה חוֹתְמִין בְּבָרוּךְ, דְּהָא אַתְפִּילַת נְעִילָה קָיְמִי וְקָאָמַר שֶׁחוֹתְמִין בְּבָרוּךְ. וְכֵן כָּתַב הָרַב זְרַחְיָה הַלֵּוִי. מִיהוּ כֵּיוָן דְּאִיכָּא פְּלוּגְתָּא טוֹב שֶׁלֹּא לַחְתֹּם.

וְאִם חָל בְּשַׁבָּת מַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת, ׳וַתִּתֶּן לָנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם הַמָּנוֹחַ הַזֶּה׳, וְחוֹתֵם גַּם בְּשֶׁל שַׁבָּת, אֲבָל בְּוִדּוּי שֶׁל אַחַר הַתְּפִלָּה אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת. וְיַחֲזִיר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה. וְאוֹמֵר וִדּוּי בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה כְּמוֹ בִּשְׁאָר הַתְּפִלּוֹת. וְאוֹמֵר ׳כִּתֹּר׳ כְּמוֹ בְּמוּסָף. וְנוֹשְׂאִין הַכֹּהֲנִים כַּפֵּיהֶם. וְאִם יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם אוֹמְרִים סְלִיחוֹת.

סִימָן תרכד

וּמִתְפַּלְּלִין עַרְבִית, שֶׁאֵין תְּפִלַּת נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁל עַרְבִית. וְאוֹמֵר בָּהּ הַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדָּעַת. וּצְרִיכִין לְהוֹסִיף מֵחוֹל עַל הַקּוֹדֶשׁ גַּם בְּצֵאתוֹ, שֶׁיַּמְתִּינוּ מְעַט אַחַר יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים.

וְתוֹקְעִין תשר״ת זֵכֶר לִתְקִיעַת הַיּוֹבֵל שֶׁהָיְתָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִתְקֹעַ מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת נְעִילָה קֹדֶם עַרְבִית, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִבְדִּילוּ אֵין חוֹשְׁשִׁין, כֵּיוָן שֶׁתִּקִּיעַת שׁוֹפָר אֵינָהּ מְלָאכָה. וְנָכוֹן יוֹתֵר לְהַמְתִּין עַד אַחַר עַרְבִית, וַאֲפִלּוּ אִם יִתְקַע קֹדֶם שֶׁהִבְדִּיל אֵין לָחוּשׁ כֵּיוָן שֶׁהִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה. וּמַבְדִּילִין עַל הַכּוֹס, וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים.

אֲבָל מְבָרְכִין עַל הָאוֹר שֶׁדִּבֵּר חִדּוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא נֶהֱנוּ מִמֶּנּוּ הַיּוֹם, וְחָמוּר יוֹם הַכִּפּוּרִים מִשַּׁבָּת שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הָאוֹר הַיּוֹצֵא מֵהָעֵצִים וּמֵהָאֲבָנִים, פֵּרוּשׁ שֶׁהוֹצִיאוּהוּ עַתָּה מִן הָאֲבָנִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמִיהוּ אֲפִלּוּ אִם הֶדְלִיק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אִם הִדְלִיק בְּהֶתֵּר כְּגוֹן לַחוֹלֶה יְכוֹלִין לְבָרֵךְ עָלָיו.

וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין בְּשִׂמְחָה, דִּכְתִיב (קֹהֶלֶת ט, ז): ״לֵךְ אֱכוֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֵב טוֹב יֵינֶךָ״ וְגוֹ׳.

וַחֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה בְּאַשְׁכְּנַז רְגִילִין לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁמִּתְעַנִּין שְׁנֵי יָמִים. וְלִפְעָמִים הָיָה מֵהֶן עֲשָׂרָה וְהָיוּ מִתְפַּלְּלִין בַּעֲשָׂרָה כְּכָל סֵדֶר יוֹם הַכִּפּוּרִים, וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל הָיָה מוֹחֶה בְּיָדָם. אֲבָל לִשְׁאָר כָּל דָּבָר וְאִסּוּר מְלָאכָה נוֹהֲגִין כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹן, הִלְכָךְ אֲפִלּוּ אֲחֵרִים לֹא יְבַשְּׁלוּ לוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִי שֶׁעָשָׂה פַּעַם אַחַת שְׁנֵי יָמִים שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ לְעוֹלָם, דְּכֵיוָן שֶׁקִּבְּלוֹ עָלָיו הֲרֵי הוּא עָלָיו בְּאִסּוּר כָּרֵת. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל הָיָה מַתִּיר לִשְׁאֵל עָלָיו.

***

שֻׁלְחַן־עָרוּךְ

הִלְכוֹת יוֹם־הַכִּפּוּרִים

סימן תרד – סדר ערב יום כיפור, ובו ב׳ סעיפים

א מִצְוָה לֶאֱכֹל בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּלְהַרְבּוֹת בִּסְעֻדָּה. **הגה:** וְאָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ אֲפִלּוּ תַּעֲנִית חֲלוֹם, וְאִם נָדַר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ עֵינֵן לְעִיל סִימָן תק"ע (סָעִיף ב').

ב אֵין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. **הגה:** גַּם אֵין אוֹמְרִים לַמְנַצֵּחַ וּמִזְמוֹר לְתוֹדָה; גַּם אֵין אוֹמְרִים קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר הָרְבֵּה סְלִיחוֹת; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת בִּסְלִיחוֹת, וְהַכֹּל לְפִי הַמִּנְהָג. וּלְעִנְיַן אֲמִירַת אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר יֵשׁ בּוֹ מַחֲלֹקֶת בֵּין אַחֲרוֹנִים, וּמִנְהַג עִירִי שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ כִּי אִם כְּשֶׁחָל יוֹם כִּפּוּר בְּשַׁבָּת שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, אָז אוֹמְרִים אוֹתוֹ עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר שַׁחֲרִית.

סימן תרה – מנהג כפרות בערב יום כיפור, ובו סעיף אחד

א מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת כַּפָּרָה בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים לִשְׁחֹט תַּרְנְגוֹל עַל כָּל בֵּן זָכָר וְלוֹמַר עָלָיו פְּסוּקִים, יֵשׁ לִמְנֹעַ הַמִּנְהָג. **הגה:** וְיֵשׁ מֵהַגְּאוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ מִנְהָג זֶה, וְכֵן כָּתְבוּ אוֹתוֹ רַבִּים מִן הָאַחֲרוֹנִים, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ וְאֵין לְשַׁנּוֹת, כִּי הוּא מִנְהָג וָתִיקִין. וְנוֹהֲגִין לִקַּח תַּרְנְגוֹל זָכָר לְזָכָר, וְלִנְקֵבָה לוֹקְחִין תַּרְנְגֹלֶת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת ר"ן), וְלוֹקְחִין לְמְעֻבֶּרֶת ב' תַּרְנְגוֹלִים אוּלַי תֵּלֵד זָכָר; וּבוֹחֲרִין בְּתַרְנְגוֹלִים לְבָנִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר: אִם יִהְיוּ חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ (יְשַׁעְיָה א, יח) וְנָהֲגוּ לִתֵּן הַכַּפָּרוֹת לַעֲנִיִּים, אוֹ לִפְדּוֹתָן בַּמָּמוֹן שֶׁנּוֹתְנִים לַעֲנִיִּים (מַהֲרִי"ל). וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לֵילֵךְ עַל הַקְּבָרוֹת וּלְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה, וְהַכֹּל מִנְהָג יָפֶה. וְיֵשׁ לְהַסְמִיךְ שְׁחִיטַת הַכַּפָּרוֹת מִיָּד לְאַחַר שֶׁהֶחֱזִירוּ עָלָיו. וְסָמַךְ יָדָיו עָלָיו, דְּמוּת הַקֻּרְבָּן; וְזוֹרְקִין בְּנֵי מֵעֵיהֶם עַל הַגַּגּוֹת אוֹ בֶּחָצֵר, מָקוֹם שֶׁהָעוֹפוֹת יְכוֹלִין לָקַחַת מִשָּׁם (טוּר).

סימן תרו – שיפיים אדם חברו בערב יום כיפור, ובו ד׳ סעיפים

א עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּפַיְּסֶנּוּ; אֲפִלּוּ לֹא הִקְנִיטוֹ אֶלָּא בִּדְבָרִים, צָרִיךְ לְפַיְּסוֹ; וְאִם אֵינוֹ מִתְפַּיֵּס בָּרִאשׁוֹנָה, יַחֲזֹר וְיֵלֵךְ פַּעַם שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, וּבְכָל פַּעַם יִקַּח עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, וְאִם אֵינוֹ מִתְפַּיֵּס בִּשְׁלֹשָׁה פְּעָמִים אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ. מִיהוּ יֹאמַר אַחַר כָּךְ לִפְנֵי ׳ שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מֵחִילָה (מָרְדְּכִי דְּיוֹמָא וּמַהֲרִי"ל); וְאִם הוּא רַבּוֹ, צָרִיךְ לֵילֵךְ לוֹ כַּמָּה פְּעָמִים עַד שֶׁיִּתְפַּיֵּס. **הגה:** וְהַמּוֹחֵל לֹא יִהְיֶה אַכְזָרִי מִלְּמְחֹל (מַהֲרִי"ל), אִם לֹא שֶׁמְּכַוֵּן לְטוֹבַת הַמְבַקֵּשׁ מְחִילָה (גְּמָרָא דְּיוֹמָא); וְאִם הוֹצִיא עָלָיו שֵׁם רַע, אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְחֹל לוֹ. (מָרְדְּכִי וּסְמ"ג וְהגה"מ פ"ב מֵהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה וּמהרי"ו).

ב אִם מֵת אֲשֶׁר חָטָא לוֹ, מֵבִיא י' בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידָם עַל קִבְרוֹ וְאוֹמֵר: חָטָאתִי לַאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי זֶה שֶׁחָטָאתִי לוֹ, וְנָהֲגוּ לְבַקֵּשׁ מְחִילָה בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר.

ג תַּקָּנַת קַדְמוֹנֵינוּ וְחֻרְבָּם, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַמֵּתִים.

ד יָכוֹל לִטְבֹּל וְלִלְקוֹת מָתַי שֶׁיִּרְצֶה, רַק שֶׁיִּהְיֶה קֹדֶם הַלַּיְלָה; וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הַטְּבִילָה. **הגה:** וְאֵין צָרִיךְ לִטְבֹּל רַק פַּעַם אַחַת, בְּלֹא וִדּוּי, מְשׁוּם קֶרִי; וְהוּא הַדִּין דְּהַטָּלַת תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם נָמֵי מְהָנֵי (מהרי"ו וְכָל בּוֹ וְתשב"ץ). מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, מֻתָּר לִרְחֹץ וְלִטְבֹּל בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, דְּיוֹם כִּפּוּר מְבַטֵּל שִׁבְעָה (מַהֲרִי"ל הִלְכוֹת שְׁמָחוֹת), אַף עַל פִּי שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִרְחֹץ כָּל שְׁלֹשִׁים, טְבִילַת מִצְוָה מֻתָּר. (דַּעַת עַצְמוֹ).

סימן תרז – סדר הוידוי במנחה ערב יו"כ, ובו ו׳ סעיפים

א צָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת בְּמִנְחָה קֹדֶם סְעֻדָּה הַמַּפְסֶקֶת. **הגה:** וְיָחִיד אוֹמְרוֹ אַחַר שֶׁגָּמַר תְּפִלָּתוֹ, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמְרוֹ בְּיוֹם כִּפּוּר בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה.

ב אֵין צָרִיךְ לִפְרֹט הַחֵטְא; וְאִם רָצָה לִפְרֹט, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ; וְאִם מִתְוַדֶּה בְּלַחַשׁ, נָכוֹן לִפְרֹט הַחֵטְא. **הגה:** אֲבָל כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, אוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁחוֹזֵר הַתְּפִלָּה, אֵין לִפְרֹט הַחֵטְא; וּמַה שֶּׁאוֹמְרִים עַל חֵטְא בְּסֵדֶר א' ב' לֹא מִקְרֵי פִּרּוּט, הוֹאִיל וְהַכֹּל אוֹמְרִים בְּשָׁוֶה אֵינוֹ אֶלָּא כְּנֶסַח הַתְּפִלָּה (דִּבְרֵי עַצְמוֹ).

ג צָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת מְעֻמָּד; וְאִפְלוּ כִּי שָׁמַע לֵיהּ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְהוּא הִתְוַדָּה כְּבָר, צָרִיךְ לַעֲמֹד. **הגה:** וְיַחֲזֹר וְיִתְוַדֶּה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר (ר"ן פ"ב דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה). וְעִקַּר הַוִּדּוּי הוּא אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ (טוּר).

ד עֲוֹנוֹת שֶׁהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁעָבַר, וְלֹא שָׁנָה עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ הָכִי יָכוֹל לְחָזֹר וּלְהִתְוַדּוֹת עֲלֵיהֶם.

ה בִּתְפִלַּת מִנְחַת עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ חוֹתֵם בַּוִּדּוּי שֶׁאַתָּרֵיהּ. **הגה:** וְאֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מַחֲזִיר הַוִּדּוּי בְּמִנְחָה, אֶלָּא מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה כְּבִשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה; וְאֵין אוֹמְרִים אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ וְכָל שֶׁכֵּן תַּחֲנוּן.

סימן תרח – סדר סעודה המפסקת, ובו ד׳ סעיפים

א אוֹכְלִים וּמַפְסִיקִים קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ; וְתוֹסֶפֶת זֶה אֵין לוֹ שִׁעוּר, אֶלָּא קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁזְּמַנּוּ אֶלֶף וְת"ק אַמָּה קֹדֶם הַלַּיְלָה, צָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ מְעַט אוֹ הַרְבֵּה.

ב נָשִׁים שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחָשְׁכָה, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, אֵין מְמַחִין בְּיָדָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּזָדוֹן. **הגה:** וְהוּא הַדִּין בְּכָל דָּבָר אִסּוּר אִמְּרִינַן: מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְלֹא יִהְיוּ מְזִידִין; וְדַוְקָא שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דְּאוֹרַיְתָא; אֲבָל אִם מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, מוֹחִין בְּיָדָן (ר"ן פ"ד דְּבִיצָּה וְרֹא"ש בְּשֵׁם הָעִטּוּר). וְאִם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, לֹא יֹאמַר בָּרַבִּים לְהוֹכִיחָן, רַק פַּעַם אַחַת, אֲבָל לֹא יַרְבֶּה בְּתוֹכָחוֹת מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ אֵלָיו; אֲבָל בְּיָחִיד חַיָּב לְהוֹכִיחוֹ עַד שֶׁיְּקַלְלֶנּוּ אוֹ יְקַלְלֶנּוּ. (ר"ן סוֹף פֶּרֶק הבע"י).

ג אִם הִפְסִיק מֵאֲכִילָתוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, יָכוֹל לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַתַּעֲנִית. **הגה:** וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקנ"ג דְּאִם קִבֵּל בַּלֵּב לֹא הָוֵי קַבָּלָה.

ד בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין לוֹ לֶאֱכֹל אֶלָּא מַאֲכָלִים קַלִּים לְהִתְעַכֵּל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁבֵעַ וּמִתְגָּאֶה כְּשֶׁיִּתְפַּלֵּל. **הגה:** וְכֵן אֵין אוֹכְלִים דְּבָרִים הַמְחַמְּמִים אֶת הַגּוּף, שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי קָרִי; וְכֵן אֵין לֶאֱכֹל מַאֲכָלִי חֶלֶב שֶׁמַּרְבִּים זֶרַע, אַף בְּסְעֻדַּת שַׁחֲרִית נוֹהֲגִין לֶאֱכָלָן.

סימן תרט – הטמנת חמין בערב יום כיפור, ובו סעיף אחד

א מֻתָּר לְהַטְמִין חַמִּין מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְהַטְמִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים (עַיִן בְּטוּר), וְכֵן הַמִּנְהָג בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ (מַהֲרִי"ל).

סימן תרי – הדלקת נרות ביום כיפור, ובו ד׳ סעיפים

א מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים לְהַדְלִיק נֵר בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים, מַדְלִיקִין; מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק, אֵין מַדְלִיקִין. וְאִם יֵשׁ לוֹ נֵר בַּבַּיִת, חַיָּב לְהַדְלִיק בַּחֶדֶר שֶׁשּׁוֹכֵב שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ, מֵאַחַר שֶׁרוֹאֶה אוֹתָהּ אֲצֶל הַנֵּר שֶׁבְּבֵיתוֹ (מַהֲרִי"ל); וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, חַיָּבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק. **הגה:** וּמְבָרְכִין: לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים.

ב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַדְלָקַת נֵר יוֹם הַכִּפּוּרִים. **הגה:** וְכֵן הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

ג בְּכָל מָקוֹם מַדְלִיקִין, בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּבַמְּבוֹאוֹת הָאֲפֵלִים וְעַל גַּבֵּי הַחוֹלִים.

ד נוֹהֲגִים בְּכָל מָקוֹם לְהַרְבּוֹת נֵרוֹת בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, וּלְהַצִּיעַ בְּגָדִים נָאִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. **הגה:** וְנוֹהֲגִים שֶׁכָּל אִישׁ, גָּדוֹל אוֹ קָטָן, עוֹשִׂין לוֹ נֵר (מָרְדְּכִי וּמהרי"ו); גַּם נֵר נְשָׁמָה לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ שֶׁמֵּתוּ (כָּל בּוֹ), וְכֵן נָכוֹן, וְכֵן כָּתְבוּ מִקְצָת רַבָּנָאתָא; וְאִם כָּבוּ נֵרוֹת אֵלּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֵין לוֹמַר לְעַכּו"ם שֶׁיַּחֲזֹר וְיַדְלִיקֵם (מַהֲרִי"ל). מִי שֶׁכָּבָה נֵרוֹ בְּיוֹם כִּפּוּר, יַחֲזֹר וְיַדְלִיקֶנּוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר, וְאַל יְכַבֶּנּוּ עוֹד, אֶלָּא יַנִּיחֶנּוּ לִדְלֹק עַד גְּמִירָא וְגַם יְקַבֵּל עָלָיו שֶׁכָּל יָמָיו לֹא יְכַבֶּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים נֵרוֹ, לֹא הוּא וְלֹא אַחֵר, כָּךְ נִמְצָא בְּמִנְהָגִים יְשָׁנִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְהַצִּיעַ הַשַּׁלְחָנוֹת בְּיוֹם כִּפּוּר כְּמוֹ בְּשַׁבָּת (מָרְדְּכִי וּמִנְהָגִים), וְכֵן נוֹהֲגִין. יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁנָּהֲגוּ לִלְבֹּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים נְקִיִּים בְּיוֹם כִּפּוּר, דְּגְמַת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת; וְכֵן נוֹהֲגִין לִלְבֹּשׁ הַקִּיטֶל שֶׁהוּא לָבָן וְנָקִי, גַּם הוּא בֶּגֶד מֵתִים וְעַל יְדֵי זֶה לֵב הָאָדָם נִכְנָע וְנִשְׁבָּר (דִּבְרֵי עַצְמוֹ מֵהַגָּהוֹת מִימוֹנִי פ"ז דִּשְׁבִיתַת עָשׂוֹר).

סימן תריא – שליל יום הכיפורים דינו כיומו, ובו ב׳ סעיפים

א יוֹם הַכִּפּוּרִים לֵילוֹ כְּיוֹמוֹ לְכָל דָּבָר. וּמָה הֵם הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בּוֹ; מְלָאכָה, אֲכִילָה, שְׁתִיָּה, רְחִיצָה, סִיכָה, נְעִילַת הַסַּנְדָּל, תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה; וְאֵין חִיּוּב כָּרֵת אֶלָּא עַל מְלָאכָה וַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה.

ב כָּל מְלָאכָה שֶׁחַיָּבִים עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת, חַיָּבִים עָלֶיהָ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְכָל שֶׁבְּשַׁבָּת פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, גַּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כֵּן, אֶלָּא שֶׁבְּשַׁבָּת זְדוֹנוֹ בְּסְקִילָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים זְדוֹנוֹ בְּכָרֵת; וְכָל שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם כִּפּוּר. וְהִתִּירוּ לְקַנֵּב יָרָק וְלִפְצֹעַ אֱגוֹזִים מִן הַמְּנָחָה וּלְמַעְלָה, כְּשֶׁחָל בְּחֹל, וְהָאִדָּנָא נָהֲגוּ לֶאֱסֹר. **הגה:** אִם נָפְלָה דְּלֶקָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מֻתָּר לְהַצִּיל סְעֻדָּה אַחַת לְצֹרֶךְ לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁמַּצִּיל בְּשַׁבָּת לִסְעֻדַּת מְנָחָה (ר"ן פֶּרֶק כָּל כִּתְבֵי). וּכְבָר נִתְבָּאֵר סִימָן של"ד כֵּיצַד נוֹהֲגִים בַּזְּמַן הַזֶּה בִּדְלֶקָה בְּשַׁבָּת, וְהוּא הַדִּין בְּיוֹם כִּפּוּר. וְנָהֲגוּ שֶׁהַתִּינוֹקוֹת

מְשַׁחֲקִים בָּאֱגוֹזִים (אַגָּדָה וּמַהֲרִי"ל), וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם אֲפִלּוּ קֹדֶם מִנְחָה; וְנִשְׁתַּרְבֵּב הַמִּנְהָג מִדִּין הַכְּצָעַת אֱגוֹזִים הַנִּזְכָּר (דִּבְרֵי עַצְמוֹ).

סימן תריב – איסור אכילה ביוה"כ ושיעור כמותה, ובו י' סעיפים

א הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּכוֹתֶבֶת הַגַּסָּה, חַיָּב; וְהוּא פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה מְעַט, וְשִׁעוּר זֶה שָׁוֶה לְכָל אָדָם בֵּין לְנָפֵשׁ בֵּין לְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן.

ב כָּל הָאֳכָלִים מִצְטָרְפִים לְשִׁעוּר זֶה, אֲפִלּוּ מֶלַח שֶׁעַל הַבָּשָׂר וְצִיר שֶׁל יָרָק; אֲבָל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אֵינָן מִצְטָרְפוֹת.

ג אָכַל, וְחָזַר וְאָכַל, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, מִצְטָרְפִין; וְאִם לָאו, אֵין מִצְטָרְפִין.

ד שִׁעוּר אֲכִילַת פְּרָס, יֵשׁ אוֹמְרִים ד' בֵּיצִים; וְיֵשׁ אוֹמְרִים ג' בֵּיצִים שׁוֹחָקוֹת (רִשְׁב"א).

ה הָא דְּבָעֵינָן שִׁעוּר הַיְנוּ לְחִיּוּב כָּרֵת אוֹ חַטָּאת, אֲבָל אִסּוּרָא אִכָּא בְּכָל שֶׁהוּא.

ו אָכַל אֳכָלִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִם לַאֲכִילָה, אוֹ שֶׁאָכַל אֲכִילָה גַּסָּה, כְּגוֹן מֵיָד עַל אֲכִילָה שֶׁאָכַל עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים עַד שֶׁקָּץ בְּמְזוֹנוֹ, פָּטוּר. **הגה:** וְאִם אָכַל מַאֲכָלִים מְבֻשָּׁמִים אוֹ מְתֻבָּלִים, עַל אֲכִילָתוֹ, חַיָּב, דְּרוָחָא לְבַסּוּמֵי שְׁכִיחָא (כָּל בּוֹ). וְאָסוּר בְּיוֹם כִּפּוּר לִטְעֹם דָּבָר לְהַפְלִיט, אֲפִלּוּ עֲצֵי בְּשָׂמִים; וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקס"ז (סָעִיף ג' בְּהַגָּ"ה).

ז אָכַל עָלֵי קָנִים, פָּטוּר; וְלוּלְבֵי גְּפָנִים שֶׁלְּבִלְבּוּ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, פָּטוּר, דְּעֵץ בְּעָלְמָא הֵם. וְאִם לְבִלְבּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיָּב.

ח כָּס (פְּרוּשׁ שֶׁכָּסַס וּפָצַע אוֹתָם בְּשִׁנָּיו) פִּלְפֵּל אוֹ זַנְגְּבִילָא, אִם הֵם יְבֵשִׁים, פָּטוּר, דְּלֹא חָזוּ לַאֲכִילָה; וְאִם הֵם רְטֻבִּים, חַיָּב.

ט הַשּׁוֹתֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מְלֹא לֶגְמָיו (פְּרוּשׁ מְלֹא פִּיו), חַיָּב; וּמְשַׁעֲרִים בְּכָל אָדָם לְפִי מַה שֶּׁהוּא, הַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ; וְלֹא מְלֹא לֶגְמָיו מַמָּשׁ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּסַלְקֵנּוּ לְצַד אֶחָד בְּפִיו וְיֵרָאֶה כִּמְלֹא לֶגְמָיו, וְהוּא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית בְּאָדָם בֵּינוֹנִי; וְכָל הַמַּשְׁקִים מִצְטָרְפִים לְכַשִּׁעוּר. **הגה:** שָׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לִשְׁתִיָּה, כְּגוֹן צִיר אוֹ מוֹרְיָס וְחֹמֶץ חַי, פָּטוּר; אֲבָל חֹמֶץ מָזוּג, חַיָּב (טוּר).

י שָׁתָה מְעַט וְחָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי שְׁתִיַּת רְבִיעִית, מִצְטָרְפִין לְכַשִּׁעוּר; וְאִם לָאו, אֵין מִצְטָרְפִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשִּׁעוּר צָרוּף הַשְׁתִיּוֹת כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, כְּמוֹ צָרוּף אֲכִילוֹת. **הגה:** מֻתָּר לִגַּע בְּיוֹם כִּפּוּר בָּאֳכָלִין וּמַשְׁקִין וְלִתֵּן לִקְטַנִּים, וְלֹא חַיְישִׁינַן שֶׁיֹּאכַל אוֹ יִשְׁתֶּה אִם יִגַּע (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן קמ"ז).

סימן תריג – איסור רחיצה ביום כיפור, ובו י"ב סעיפים

א אָסוּר לִרְחֹץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן; וַאֲפִלּוּ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בַּמַּיִם, אָסוּר. וְאִם הָיוּ יָדָיו אוֹ רַגְלָיו אוֹ שְׁאָר גּוּפוֹ מְלֻכְלָכִים בְּטִיט אוֹ בְּצוֹאָה, אוֹ שֶׁנָּטַף דָּם מֵחוֹטְמוֹ, מֻתָּר לְרָחֲצָם; שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא רְחִיצָה שֶׁל תַּעֲנוּג.

ב נוֹטֵל אָדָם יָדָיו שַׁחֲרִית וּמְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם, וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִטֹּל אֶלָּא עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו וְלֹא יְכַוֵּן לְהַנָּאַת רְחִיצָה רַק לְהַעֲבִיר הָרִוחַ רָעָה מֵעַל הַיָּדַיִם (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי).

ג אִם הִטִּיל מַיִם וְשִׁפְשֵׁף בְּיָדוֹ, אוֹ עָשָׂה צָרְכָּיו וְקִנַּח, מֻתָּר לִרְחֹץ דַּהֲוָה לֵיהּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת וְרוֹחֵץ עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו; וְאִם רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל, אֲפִלּוּ לֹא קִנַּח נָמֵי מֻתָּר לִטֹּל עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו. **הגה:** וְכֵן כֹּהֵן הָעוֹלֶה לְדוּכָן נוֹטֵל יָדָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרוֹת, דְּכָל רֹב רְחִיצָה שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן בָּהּ לְתַעֲנוּג, מֻתֶּרֶת (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ"ג מֵהִלְכוֹת יוֹם כִּפּוּר וּמַהֲרִי"ל); וְלָכֵן אֲפִלּוּ בָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְרַגְלָיו כֵּהוֹת, מֻתָּר לְרָחֲצָן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי וּסְמַ"ג וְטוּר הִלְכוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב).

ד מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס וְאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו עַד שֶׁיְּקַנַּח פָּנָיו בְּמַיִם, מֻתָּר. **הגה:** וְנָהֲגוּ בָּזֶה לְהַחְמִיר; וַאֲפִלּוּ בִּרְחִיצַת הָעֵינַיִם, שֶׁהִיא קְצָת רְפוּאָה, נָהֲגוּ לְהַחְמִיר (מַהֲרִי"ל). וְאָסוּר לִרְחֹץ פִּיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן תקס"ז (סָעִיף ג').

ה הַהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אוֹ לְהַקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו אוֹ רַבּוֹ אוֹ מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה, אוֹ לְצָרְכֵי מִצְוָה, יָכוֹל לַעֲבֹר בְּמַיִם עַד צַוָּארוֹ, בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזָרָה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא יָדָיו מִתַּחַת שְׁפַת חֲלוּקוֹ לְהַגְבִּיהַּ שׁוּלֵי חֲלוּקוֹ עַל זְרוֹעוֹ; וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמַּיִם רוֹדְפִים, דְּאִם כֵּן אַף בַּחֹל אָסוּר מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, אֲפִלּוּ אִם אֵינָם מַגִּיעִים אֶלָּא עַד מָתְנַיִם.

ו הָא דְּשָׁרֵי לַעֲבַר (בְּגוּפוֹ) בְּמַיִם לִדְבַר מִצְוָה, דַּוְקָא לַעֲבַר בְּגוּפוֹ בַּמַּיִם עַצְמָן; אֲבָל לַעֲבַר בִּסְפִינָה קְטַנָּה, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר.

ז הָרַב אָסוּר לַעֲבַר בְּמַיִם כְּדֵי לֵילֵךְ אֵצֶל תַּלְמִידוֹ.

ח הַהוֹלֵךְ לִשְׁמֹר פֵּירוֹתָיו מֻתָּר לַעֲבַר בְּמַיִם בַּהֲלִיכָה, אֲבָל לֹא בַּחֲזָרָה. **הגה:** וְכָל מָקוֹם דְּמֻתָּר לַעֲבַר בְּמַיִם, אֲפִלּוּ הָיָה לוֹ דֶּרֶךְ שֶׁיָּכוֹל לְהַקִּיף בַּיַּבָּשָׁה, מֻתָּר לַעֲבֹר, דִּלְמַעֵט בְּהִלּוּךְ עָדִיף טְפֵי (אוֹר זָרוּעַ).

ט אָסוּר לְהִצְטַנֵּן בְּטִיט לַח, אִם הוּא טוֹפֵחַ עַל מְנַת לְהַטְפִּיחַ; וְאָסוּר לְהִצְטַנֵּן בְּכֵלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַיִם, אֲפִלּוּ הֵם חֲסֵרִים, בֵּין שֶׁל חֶרֶס בֵּין שֶׁל מַתָּכוֹת; אֲבָל אִם הֵם רֵקִים, מֻתָּר; וְכֵן בְּפֵרוֹת וּבְתִינוֹק. **הגה:** וְאָסוּר לִשְׁרוֹת מַפָּה מִבְּעוֹד יוֹם וְלַעֲשׂוֹתָהּ כְּמִין כֵּלִים נְגוּבִים וּלְהִצְטַנֵּן בָּהּ בְּיוֹם כִּפּוּר, דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא לֹא תִּנָּגֵב יָפָה וְיָבֹא לִידֵי סְחִיטָה (הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פ"ג וּמָרְדְּכִי וּסְמ"ק וּמִנְהָגִים). הַחוֹלֶה רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְסֻכָּן (רַמְב"ם).

י כַּלָּה, כָּל שִׁלְשִׁים יוֹם מֻתֶּרֶת לִרְחֹץ פָּנֶיהָ.

יא מִי שֶׁרָאָה קֶרִי, בַּזְּמַן הַזֶּה, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אִם לַח הוּא, מְקַנְּחוֹ בְּמַפָּה וְדַיּוֹ; וְאִם יָבֵשׁ הוּא, אוֹ שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ, רוֹחֵץ מְקוֹמוֹת הַמְּלֻכְלָכִים בּוֹ לְבַד, וּמִתְפַּלֵּל; וְאָסוּר לִרְחֹץ גּוּפוֹ אוֹ לִטְבֹּל, אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה הוּא רָגִיל לִטְבֹּל לַתְּפִלָּה.

יב בַּזְּמַן הַזֶּה אָסוּר לְאִשָּׁה לִטְבֹּל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲפִלּוּ הִגִּיעַ זְמַן טְבִילָתָהּ בּוֹ בַּיּוֹם.

סימן תריד – דיני סיכה ונעילת הסנדל, ובו ד׳ סעיפים

א אָסוּר לָסוּךְ אֲפִלּוּ מְקֻצָּת גּוּפוֹ, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ אֶלָּא לְהַעֲבִיר הַזֵּהֲמָא; אֲבָל אִם הוּא חוֹלֶה, אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין בְּרֹאשׁוֹ, מֻתָּר.

ב אָסוּר לִנְעֹל סַנְדָּל אוֹ מִנְעָל שֶׁל עוֹר, אֲפִלּוּ קַב הַקְּטַע וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁל עֵץ וּמְחֻפֶּה עוֹר, אָסוּר; אֲבָל שֶׁל גֶּמִי אוֹ שֶׁל קַשׁ, אוֹ שֶׁל בֶּגֶד אוֹ שֶׁל שְׂאָר מִינִים, מֻתָּר אֲפִלּוּ לָצֵאת בָּהֶם לָרְשׁוּת הָרַבִּים. וּמֻתָּר לַעֲמֹד עַל כֵּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עוֹר, וּמִכָּל מָקוֹם הַמַּחְמִיר תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה (מָרְדְּכִי דְּיוֹמָא וּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן קמ"ט).

ג הַחַיָּה, כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם מֻתֶּרֶת לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל; וְהַחוֹלֶה כַּיּוֹצֵא בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה; וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה בְּרַגְלָיו.

ד מֻתָּר כָּל אָדָם לִנְעֹל סַנְדָּל מֵחֲמַת עַקְרָב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁכְנוּ; אִם מְצוּיִים שָׁם עַקְרַבִּים אוֹ דְּבָרִים הַנּוֹשְׁכִים. **הגה:** וְאִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים וְרוֹצֶה לֵילֵךְ לְבֵיתוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְהֶפֶךְ, וְהוּא אִיסְטְנִיס, מֻתָּר לִנְעֹל מִנְעָלָיו עַד שֶׁמַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ (מַהֲרִי"ל).

סימן תרטו – יום הכפורים אסור בתשמיש המיטה, ובו ב׳ סעיפים

א יוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְאָסוּר לִגַּע בְּאִשְׁתּוֹ כְּאִלּוּ הִיא נִדָּה; וְכֵן אָסוּר לִישַׁן עִם אִשְׁתּוֹ בְּמִטָּה.

ב הָרוֹאֶה קֶרִי בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה, וְאִם עָלְתָה לוֹ שָׁנָה מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא.

סימן תרטז – הקטנים מתי יתחילו להתענות, ובו ב׳ סעיפים

א הַתִּינוֹקוֹת מֻתָּרִים בְּכָל אֵלּוּ, חוּץ מִבִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין כָּל כָּךְ אִם לֹא יִנְעֲלוּ. **הגה:** וּמֻתָּר לוֹמַר לְנַעֲרִי לְרָחֲצָן וּלְסוּכָן; אֲבָל לְהַאֲכִילָם, אֲפִלּוּ בְּיָדַיִם שָׁרֵי (טוּר).

ב קָטָן הַבָּרִיא בֶּן ט' שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, וּבֶן י' שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, מְחַנְּכִין אוֹתוֹ לְשָׁעוֹת; כִּיצַד, הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל בְּב' שָׁעוֹת בַּיּוֹם, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בִּשְׁלֹשָׁה; הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל בְּג', מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּרִבְעִית; לְפִי כֹּחַ הַבֵּן מוֹסִיפִין לְעַנּוֹת אוֹתוֹ בְּשָׁעוֹת וְהוּא הַדִּין לִקְטַנָּה הַבְּרִיאָה (טוּר). בֶּן י" א, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי לְחַנְּכָן בְּמִצְוֹת. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָן צְרִיכִין לְהַשְׁלִים מִדְּרַבָּנָן, כְּלָל (ר"ן וְאוֹר זָרוּעַ וְהַגְמַ"י בְּשֵׁם ה"ג וְרוֹקֵחַ וּרְא"ם), וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עָלָיְהוּ בְּנַעַר שֶׁהוּא כָּחוּשׁ וְאֵינוֹ חָזָק לְהִתְעַנּוֹת (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן קנ"ה) וְכָל מָקוֹם שֶׁמְּחַנְּכִין אוֹתוֹ בַּאֲכִילָה, מְחַנְּכִין אוֹתוֹ בִּרְחִיצָה וְסִיכָה (טוּר). בַּת י"ב וְיוֹם אֶחָד, וּבֶן י"ג וְיוֹם אֶחָד, שֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, הֲרֵי הֵם כִּגְדוֹלִים לְכָל מִצְוֹת וּמַשְׁלִימִים מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, עֲדַיִן קְטַנִּים הֵם וְאֵינָן מַשְׁלִימִין אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. **הגה:** וַאֲפִלּוּ הוּא רַךְ וְכָחוּשׁ, צָרִיךְ לְהַשְׁלִים דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא נָשְׂרוּ הַשְּׂעָרוֹת (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן קנ"ה). קָטָן שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם כִּפּוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי סַכָּנָה. **הגה:** אֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ, מוֹחִין בְּיָדוֹ (כָּל בּוֹ).

סימן תריז – דין עוברה ומיניקה ויולדת ביום הכפורים, ובו ד׳ סְעִיפִים

א עֻבָּרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת וּמַשְׁלִימוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ב עֻבָּרָה שֶׁהֵרִיחָה וּפָנֶיהָ מִשְׁתַּנִּים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמְרָה צְרִיכָה אֲנִי (רי"ו נכ"ז): לוֹחֶשִׁין לָהּ בְּאָזְנָהּ שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא; אִם נִתְקָרְרָה דַּעְתָּהּ בִּזְכָרוֹן זֶה, מוּטָב; וְאִם לָאו, מַאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתָּהּ.

ג כָּל אָדָם שֶׁהֵרִיחַ מַאֲכָל וְנִשְׁתַּנּוּ פָּנָיו, מְסֻכָּן הוּא אִם לֹא יִתְּנוּ לוֹ מְמֻנּוּ, וּמַאֲכִילִין אוֹתוֹ מְמֻנּוּ.

ד יוֹלֶדֶת, תּוֹךְ שִׁלְשָׁה יָמִים לֹא תִתְעַנֶּה כְּלָל; מִשְּׁלשָׁה עַד שִׁבְעָה, אִם אָמְרָה: צְרִיכָה אֲנִי, מַאֲכִילִין אוֹתָהּ; מִכָּאן וָאֵילָךְ, הֲרֵי הִיא כְּכָל אָדָם. וְיָמִים אֵלּוּ אֵין מוֹנִין אוֹתָם מֵעֵת לְעֵת; כְּגוֹן אִם יָלְדָה בְּשִׁבְעָה בְּתִשְׁרֵי בָּעֶרֶב, אֵין מַאֲכִילִין אוֹתָהּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אִם לֹא אָמְרָה: צְרִיכָה אֲנִי, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁלְמוּ לָהּ שְׁלשָׁה יָמִים עַד יוֹם כִּפּוּר בָּעֶרֶב, מִשּׁוּם דְּכֵיוָן שֶׁנִּכְנַס יוֹם רְבִיעִי לְלֵידָתָהּ מִקְרֵי לְאַחַר שְׁלשָׁה.

סימן תריח – דין חולה ביום הכיפורים, ובו י׳ סעיפים

א חוֹלֶה שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל, אִם יֵשׁ שָׁם רוֹפֵא בָּקִי אֲפִלּוּ הוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאוֹמֵר: אִם לֹא יַאֲכִילוּ אוֹתוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיִּכְבֵּד עָלָיו הַחֹלִי וְיִסְתַּכֵּן, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמָּא יָמוּת. אֲפִלּוּ אִם הַחוֹלֶה אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, שׁוֹמְעִים לָרוֹפֵא; וְאִם הַחוֹלֶה אוֹמֵר: צָרִיךְ אֲנִי, אֲפִלּוּ מֵאָה רוֹפְאִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ, שׁוֹמְעִים לַחוֹלֶה.

ב רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר: צָרִיךְ, וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, מַאֲכִילִים אוֹתוֹ. **הגה:** וְהוּא הַדִּין לִשְׁנַיִם נֶגֶד שְׁנַיִם, וַאֲפִלּוּ קְצָתָן יוֹתֵר בְּקִיאִין מִקְּצָתָן כֵּן נִרְאֶה לִי.

ג וְאִם הַחוֹלֶה וְרוֹפֵא אֶחָד עִמּוֹ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר: צָרִיךְ; אוֹ שֶׁהַחוֹלֶה אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלוּם וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר: צָרִיךְ, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ, אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ.

ד אִם שְׁנַיִם אוֹמְרִים: צָרִיךְ, אֲפִלּוּ מֵאָה אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלֶה אוֹמֵר עִמָּהֶם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, מַאֲכִילִים אוֹתוֹ מֵאַחַר שֶׁשְּׁנַיִם אוֹמְרִים: צָרִיךְ. **הגה:** וְהוּא הַדִּין אִם הַחוֹלֶה וְרוֹפֵא אֶחָד עִמּוֹ אוֹמְרִים: צָרִיךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּאָה רוֹפְאִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ (טוּר), וְלֹא חַיְישִׁינַן דְּהַחוֹלֶה אוֹמֵר: צָרִיךְ מִשּׁוּם דְּמַאֲמִין לְרוֹפֵא זֶה שֶׁאוֹמֵר: צָרִיךְ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מהרי"א).

ה אִם הַחוֹלֶה אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, וְהָרוֹפֵא מְסֻפָּק, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ; אֲבָל אִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, וְהַחוֹלֶה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ.

ו אִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר אֶת הַחֹלִי, הֲרֵי הוּא כְּאָדָם דְּעַלְמָא וְאֵין דְּבָרָיו מוֹעִילִין וְלֹא מוֹרִידִין. **הגה:** מִיהוּ אִם נֶחֱלַשׁ הַרְבֵּה עַד שֶׁנִּרְאֶה לְרֹב בְּנֵי אָדָם שֶׁאָצְלוֹ שֶׁהוּא מְסֻכָּן אִם לֹא יֹאכַל, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ (א"ז הָאֲרוּךְ).

ז כְּשֶׁמַּאֲכִילִין אֶת הָעֻבָּרוֹת אוֹ אֶת הַחוֹלֶה, מַאֲכִילִין אוֹתָם מְעַט מְעַט כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְשִׁעוּר; הִלְכָךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ כְּבֵ' שְׁלִישֵׁי בֵּיצָה בֵּינוֹנִית, וְיִשְׁהוּ כְּדֵי אֲכִילַת אַרְבָּעָה בֵּיצִים; וְהַשְׁתָּא, יִבְדְּקוּ בַּחוֹלֶה עַצְמוֹ כַּמָּה הִיא כְּדֵי שֶׁיְּסַלְקֵנּוּ לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה כְּמִלֹּא לֻגְמָיו.

ח וַיַּשְׁקוּהוּ פָּחוֹת מֵאוֹתוֹ שִׁעוּר, וְיִשְׁהוּ בֵּין שְׁתַּיָּה לִשְׁתַּיָּה כְּדֵי אֲכִילַת אַרְבָּעָה בֵּיצִים, וּלְפָחוֹת יִשְׁהוּ בֵּין שְׁתַּיָּה לִשְׁתַּיָּה כְּדֵי שִׁעוּר שְׁתֵּית רְבִיעִית; וְאִם אָמְדוּהוּ שֶׁאֵין הַשִּׁעוּרִים הַלָּלוּ מַסְפִּיקִים לוֹ, אוֹ שֶׁהַחוֹלֶה אוֹמֵר כֵּן, אוֹ שֶׁנִּסְתַּפְּקוּ בַּדָּבָר, מַאֲכִילִים וּמַשְׁקִים אוֹתוֹ כָּל צָרְכּוֹ מִיָּד.

ט מִי שֶׁאֲחָזוֹ בֶּלְמוֹס, וְהוּא חֹלִי שֶׁבָּא מֵחֲמַת רְעָבוֹן וְסִימָנוֹ שֶׁעֵינָיו כֵּהוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו; וְאִם אֵין שָׁם מַאֲכָל שֶׁל הֶתֵּר, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מַאֲכַל אִסּוּר; וְאִם יֵשׁ כָּאן שְׁנֵי מִינֵי אִסּוּרִים, אֶחָד חָמוּר מֵחֲבֵרוֹ, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַקַּל תְּחִלָּה. **הגה:** אִם צָרִיךְ לְבָשָׂר וְיֵשׁ כָּאן בְּהֵמָה שֶׁצְּרִיכִין לְשָׁחְטָהּ וּבְשַׂר נְבֵלָה מוּכָנָת, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן שכ"ח י"ד.

י חוֹלֶה שֶׁאָכַל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְנִתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ בָּעִנְיָן שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵךְ, צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁאוֹמֵר: יַעֲלֶה וְיָבֹא, בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם.

סימן תריט – סדר ליל יום הכפורים, ובו ו׳ סעיפים

א לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים נוֹהֲגִים שֶׁאוֹמֵר שְׁלֹשׁ צִבּוּר: בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה וּבִישִׁיבָה שֶׁל מַטָּה, עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת הַקָּהָל, אָנוּ מַתִּירִין לְהִתְפַּלֵּל עִם הָעֲבֵרָיָנִים. וְנוֹהֲגִים שֶׁאוֹמֵר: כָּל נִדְרֵי וְכוּ', וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר: שֶׁהֶחֱיָנוּ, בְּלֹא כוֹס. **הגה:** וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלְּלִים עַרְבִית. וְנוֹהֲגִים לוֹמַר כָּל נִדְרֵי בְּעוֹדוֹ יוֹם, וּמַמְשִׁיךְ בְּנִגּוּנִים עַד הַלַּיְלָה; וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְכָל פַּעַם מַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִבָּרִאשׁוֹנָה (מַהֲרִי"ל). וְכֵן אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר ג"פ: וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת וְגוֹמֵר, וְהַקָּהָל אוֹמְרִים שָׁלֹשׁ פְּעָמִים: וַיֹּאמֶר ה' סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ (מִנְהָגִים); וְאֵל יְשַׁנֶּה אָדָם מִמִּנְהַג הָעִיר, אֲפִלּוּ בַּנִּגּוּנִים אוֹ בַּפִּיּוּטִים שֶׁאוֹמְרִים שָׁם (מַהֲרִי"ל).

ב בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים וּמֻחָרָתוֹ אוֹמְרִים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, בְּקוֹל רָם.

ג אִם חָל בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר: וַיְכֻלּוּ, וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע, וְחוֹתֵם: מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת, וְאֵינוֹ מַזְכִּיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאֵין אוֹמְרִים אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, בְּשַׁבָּת, אֲבָל שְׁאָר הַסְּלִיחוֹת וְהַתְּחִנּוֹת אוֹמֵר כְּמוֹ בַּחֹל (ריב"ש סי' תקי"ב וּמִנְהָגִים).

ד צָרִיךְ לְהַעֲמִיד אֶחָד לִימִין שְׁלִיחַ צִבּוּר וְאֶחָד לִשְׂמֹאלוֹ.

ה יֵשׁ שֶׁעוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה.

ו נוֹהֲגִים לָלוּן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלוֹמַר שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת כָּל הַלַּיְלָה. **הגה:** וְטוֹב לִישֵׁן רָחוֹק מִן הָאָרוֹן (מָרְדְּכַי); וּמִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לוֹמַר תִּשְׁבָּחוֹת וְשִׁירוֹת בַּלַּיְלָה, לֹא יִישַׁן שָׁם (מהרי"ו). וְהַחַזָּנִים הַמִּתְפַּלְּלִים כָּל הַיּוֹם, לֹא יַעוֹרוּ כָּל הַלַּיְלָה, כִּי מְאַבְּדִין קוֹלָם כְּשֶׁאֵינָם יְשֵׁנִים (מַהֲרִי"ל).

סימן תרכ – מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית, ובו סעיף אחד

א טוֹב לְקַצֵּר בְּפִיּוּטִים וּבִסְלִיחוֹת שַׁחֲרִית, כְּדֵי לְמַהֵר בְּעִנְיָן שֶׁיִּתְפַּלֵּל מוּסָף קֹדֶם שֶׁבַע שָׁעוֹת.

סימן תרכא – סדר קריאת התורה ומילה ביום כיפור, ובו ו׳ סעיפים

א מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים, בְּרִאשׁוֹן קוֹרִים שִׁשָּׁה בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת עַד וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'; וְאִם חָל בְּשַׁבָּת, קוֹרִים שִׁבְעָה וּמַפְטִיר קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי בְּפִנְחָס וּבְעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, וּמַפְטִיר בִּישַׁעְיָה: וְאָמַר סֹלּוּ סֹלּוּ פַּנּוּ דָרֶךְ, עַד כִּי פִי ה' דִּבֵּר.

ב מִילָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מָלִין בֵּין יוֹצֵר לְמוּסָף, אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה; וּלְאַחַר הַמִּילָה אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי וְהַמְּנַהֵג לְמוּל אַחַר אַשְׁרֵי (מִנְהָגִים); וְאִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לָצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵין מָלִין עַד אַחַר חֲזָרַת סֵפֶר תּוֹרָה, וְחוֹזְרִים וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ.

ג מְבָרְכִין עַל הַמִּילָה בְּלֹא כוֹס וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמְבָרְכִין בַּכּוֹס וְנוֹתְנִים לַתִּינוֹק הַנִּמּוֹל, וְכֵן נוֹהֲגִין.

ד בְּמוּסָף אוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר סֵדֶר עֲבוֹדָה. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לִפֹּל עַל פְּנֵיהֶם כְּשֶׁאוֹמְרִים וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם, וְגַם בְּעָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ; אֲבָל שְׁלִיחַ צִבּוּר אָסוּר לַעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה כְּדֵי לִפֹּל עַל פָּנָיו, וְיֵשׁ לִמְחוֹת בְּיַד הָעוֹשִׂים כֵּן.

ה סֵדֶר הַוִּדּוּי: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי.

ו נָהֲגוּ לִדְרֹר צְדָקוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעַד הַמֵּתִים. וּמַזְכִּירִין נִשְׁמוֹתֵיהֶם, דְּהַמֵּתִים גַּם כֵּן יֵשׁ לָהֶם כַּפָּרָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים (מָרְדְּכַי).

סימן תרכב – סדר תפילת מנחה, ובו ד׳ סעיפים

א לְמִנְחָה אוֹמֵר: אַשְׁרֵי, וּבָא לְצִיּוֹן, וְאֵין אוֹמְרִים: וַאֲנִי תְּפִלָּתִי, אֲפִלּוּ אִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. **הגה:** וְאֵין אָנוּ נוֹהֲגִין לוֹמַר: אַשְׁרֵי, וּבָא לְצִיּוֹן, קֹדֶם מִנְחָה, רַק קֹדֶם נְעִילָה; וְכֵן כָּתְבוּ קְצָת רַבְּוָתָא (מָרְדְּכַי וְהגה"מ ס"ס אַהֲבָה וְסוֹף הִלְכוֹת יוֹם כִּפּוּר וְכָל בּוֹ וּמִנְהָגִים); וְאֵין אוֹמְרִים: אֵין כֵּאלֹהֵינוּ בְּיוֹם כִּפּוּר (מִנְהָגִים).

ב וּמוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין שְׁלֹשָׁה בְּפָרָשַׁת עֲרָיוֹת עַד סוֹף הַפָּרָשָׁה, וְהַשְּׁלִישִׁי מַפְטִיר בְּיוֹנָה וּמְסַיֵּם: מִי אֵל כָּמוֹךָ, וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו; וְאִם חָל בְּשַׁבָּת מַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת, וְחוֹתֵם בְּשֶׁל שַׁבָּת. **הגה:** וְאֵין אוֹמְרִים: עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, בְּמִנְחָה (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי סוֹף הִלְכוֹת יוֹם כִּפּוּר וּמַהֲרִי"ל וּמִנְהָגִים וְהַגָּהוֹת מָרְדְּכַי).

ג אִם חָל בְּשַׁבָּת, אוֹמְרִים: צִדְקָתְךָ, וְאוֹמְרִים: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ; **הגה:** וּבְמֶדִינוֹת אֵלּוּ אֵין אוֹמְרִים: צִדְקָתְךָ, וְלֹא אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ.

ד אֵין נוֹשְׂאִין כַּפַּיִם בְּמִנְחָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְכֹהֵן שֶׁעָבַר וְעָלָה לַדּוּכָן, הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא כַּפָּיו וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ.

סימן תרכג – סדר תפילת נעילה, ובו ו׳ סעיפים

א לְנָעִילָה אוֹמֵר: אַשְׁרֵי, וְקָדִישׁ, וְאֵינוֹ אוֹמֵר: וּבָא לְצִיּוֹן; **הגה:** וּכְבָר כָּתַבְתִּי דְּהַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר: אַשְׁרֵי, וּבָא לְצִיּוֹן, קֹדֶם נְעִילָה.

ב זְמַן תְּפִלַּת נְעִילָה כְּשֶׁהַחַמָּה בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת, כְּדֵי שֶׁיַּשְׁלִים אוֹתָהּ סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה; וְצָרִיךְ שְׁלֹשׁ צִבּוּר לְקַצֵּר בַּסְּלִיחוֹת וּפְסוּקִים שֶׁבְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה, וְגַם אֵין לוֹ לְמִשֹּׁךְ בִּתְפִלַּת נְעִילָה כָּל תֵּבָה וְתֵבָה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹשֵׁךְ בִּשְׁאָר תְּפִלּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּגְמֹר קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה וְאוֹמֵר בִּמְקוֹם כָּתְבֵנוּ, חָתְמֵנוּ (טוּר).

ג אִם חָל בְּשַׁבָּת, מַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת; אֲבָל בַּוִּדּוּי שֶׁלְּאַחַר הַתְּפִלָּה אֵין מַזְכִּירִים בּוֹ שֶׁל שַׁבָּת; וְהָגֵי מִלֵּי יָחִיד, אֲבָל שְׁלִיחַ צִבּוּר, כֵּיוָן שֶׁאָמְרוֹ בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ, מַזְכִּיר בּוֹ שֶׁל שַׁבָּת; וְאִם לֹא הִזְכִּיר, בְּזֶה אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

ד וְאוֹמֵר: כְּתָר, כְּמוֹ בְּמוּסָף.

ה נוֹשְׂאִים כַּפַּיִם בַּנְּעִילָה וְהַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לִשָּׂא כַּפַּיִם, וְאוֹמְרִים: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ.

ו בְּסוֹף הַסְּלִיחוֹת אוֹמְרִים ז׳ פְּעָמִים: ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים וּפַעַם אֶחָד: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וג׳ פְּעָמִים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד (מִנְהָגִים) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס"א וְתוֹקְעִים תשר"ת; **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לִתְקֹעַ, רַק תְּקִיעָה אַחַת (מָרְדְּכִי וְהגה"מ סוֹף הִלְכוֹת יוֹם כִּפּוּר וְאָגוּר), וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ; וְתוֹקְעִין לְאַחַר שֶׁאָמַר קְדִישׁ לְאַחַר נְעִילָה, וּקְצָת מְקוֹמוֹת נָהֲגוּ לִתְקֹעַ קֹדֶם קְדִישׁ.

סימן תרכד – סדר מוצאי יום הכיפורים, ובו ה׳ סעיפים

א מִתְפַּלְּלִים תְּפִלַּת עַרְבִית, וְאוֹמֵר הַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדָּעַת.

ב צָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ גַּם בִּיצִיאָתוֹ, שֶׁיַּמְתִּינוּ מְעַט אַחַר יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים.

ג מַבְדִּילִים עַל הַכּוֹס וְאֵין מְבָרְכִים עַל הַבְּשָׂמִים, אֲפִלּוּ אִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת.

ד מְבָרְכִים עַל הָאוּר; וְאֵין מְבָרְכִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים עַל הָאוּר שֶׁהוֹצִיאוּ עַתָּה מִן הָאֲבָנִים; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו מֵעַמּוּד רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ.

ה יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין מְבָרְכִים עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְבָרְכִין עָלָיו, שֶׁאֵין מְבָרְכִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֶלָּא עַל הָאוּר שֶׁשָּׁבַת מִבְּעוֹד יוֹם מַמָּשׁ, אוֹ עַל הָאוּר שֶׁהִדְלִיק מִמֶּנּוּ; וְכֵן נָהֲגוּ לְהַדְלִיק מֵעֲשָׂשִׂיוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמִיהוּ אֲפִלּוּ אִם הִדְלִיק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אִם הִדְלִיק בְּהֶתֵּר כְּגוֹן לְחוֹלֶה, יְכוֹלִים לְבָרֵךְ עָלָיו. **הגה:** יֵשׁ אוֹמְרִים לְהַבְדִּיל עַל נֵר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת (הַמַּגִּיד וְאַבּוּדַרְהַם וְאוֹר זָרוּעַ); וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְהַבְדִּיל עָלָיו אֶלָּא מַדְלִיקִין נֵר אֶחָד מִמֶּנּוּ; וְהַנָּכוֹן לְהַבְדִּיל עַל שְׁנֵיהֶן בְּיַחַד, דְּהֵינוּ לְהַדְלִיק נֵר אֶחָד מִנֵּר בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְלֹא יַבְדִּיל עַל נֵר עַצְמוֹ שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת לַחוּד (מַהֲרִי"ל); וּשְׁאָר דִּינֵי נֵר, עַיֵּן לְעֵיל סי' רצ"ח. וְאוֹכְלִים וּשְׁמֵחִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּהָוֵי קָצַת יוֹם טוֹב (טוּר מהרי"ו וְאוֹר זָרוּעַ). יֵשׁ מַחְמִירִים לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים יוֹם כִּפּוּר, וְיֵשׁ לָזֶה הַתָּרָה; וְאֵין לִנְהֹג בְּחֻמְרָא זוֹ, מִשּׁוּם דְּיֵשׁ לַחוּשׁ שֶׁיָּבֹא לִידֵי סַכָּנָה (אוֹר זָרוּעַ). מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית חֲלוֹם לְמָחָרָת יוֹם כִּפּוּר, אֵין צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת כָּל יָמָיו (מִנְהָגִים). אֵין אוֹמְרִים תְּחִנּוֹת וְלֹא צו"ץ מִיּוֹם כִּפּוּר עַד סֻכּוֹת, וְהַמַּדְקְדְּקִים מַתְחִילִים מֵיָּד בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר בַּעֲשִׂיַּת הַסֻּכָּה, כְּדֵי לָצֵאת מִמַּצָּוָה אֶל מִצְוָה (מַהֲרִי"ל וּמִנְהָגִים וְהגה"מ פ"ב דִּבְרָכוֹת מהרי"ו).

***